

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Politické systémy Austrálie a Nového Zélandu -
komparativní studie**
Jitka Řeháčková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Politické systémy Austrálie a Nového Zélandu -
komparativní studie**

Jitka Řeháčková

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Lindě Piknerové, Ph. D. za cenné rady a odborné vedení při zpracování této bakalářské práce.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	7
1. ÚVOD.....	8
2. CHARAKTERISTIKA ZEMÍ (AUSTRÁLIE A NOVÉHO ZÉLANDU) A JEJICH HISTORICKÝ VÝVOJ	12
2.1 AUSTRÁLIE.....	12
2.1.1 Historie	13
2.2 NOVÝ ZÉLAND	15
2.2.1 Historie	16
3. POLITICKÝ SYSTÉM AUSTRÁLIE	18
3.1 ÚSTAVA	18
3.2 VÝKONNÁ MOC	19
3.2.1 Panovník.....	19
3.2.2 Generální guvernér.....	19
3.2.3 Předseda vlády	20
3.2.4 Federální výkonná rada (Federal executive council – FEC) ...	21
3.2.5 Federální kabinet.....	22
3.3 ZÁKONODÁRNÁ MOC.....	23
3.3.1 Federální parlament	23
3.3.1.1 Dolní komora parlamentu – Sněmovna reprezentantů	23
3.3.1.2 Horní komora parlamentu – Senát.....	24
3.3.2 Legislativní proces	25
3.3.3 Referendum	27
3.4 VOLEBNÍ SYSTÉM.....	27
3.4.1 Sněmovna reprezentantů	28
3.4.2 Senát	30
3.5 POLITICKÉ STRANY A STRANICKÝ SYSTÉM	31
3.5.1 Hlavní (parlamentní) politické strany	32

3.6 SOUDNÍ SYSTÉM	34
3.7 SAMOSPRÁVA.....	36
4. POLITICKÝ SYSTÉM NOVÉHO ZÉLANDU	38
4.1 ÚSTAVNĚ PRÁVNÍ DOKUMENTY	38
4.2 VÝKONNÁ MOC	39
4.2.1 Hlava státu.....	39
4.2.2 Generální guvernér.....	39
4.2.3 Ministerský předseda.....	40
4.2.4 Kabinet	41
4.2.5 Výkonná rada	41
4.3 ZÁKONODÁRNÁ MOC	42
4.3.1 Parlament - Sněmovna reprezentantů	42
4.3.2 Legislativní proces	43
4.3.3 Referendum	44
4.4 VOLEBNÍ SYSTÉM.....	45
4.4.1 Sněmovna reprezentantů	46
4.5 POLITICKÉ STRANY A STRANICKÝ SYSTÉM	48
4.5.1 Hlavní politické strany.....	49
4.6 SOUDNÍ SYSTÉM	53
4.7 SAMOSPRÁVA.....	55
5. KOMPARACE	57
6. ZÁVĚR.....	68
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	71
LITERATURA.....	71
PRAMENY	73
8. RESUMÉ	84
9. PŘÍLOHY	85

Seznam zkratk

ACT Nový Zéland – Asociace spotřebitelů a daňových poplatníků Nového Zélandu (ACT New Zealand)

AD – Australští demokraté (Australian Democrats)

ALP – Australská labouristická strana (Australian Labor Party)

DPMC – Rezort Ministerského předsedy a Kabinetu (Department of the Prime Minister and Cabinet)

FPTP – volební systém prosté většiny (First Past The Post)

LPA – Liberální strana Austrálie (Liberal Party of Australia)

MMP – proporční smíšený volební systém (Mixed Member Proportional)

NPA – Národní strana Austrálie (National Party of Australia)

NZ – Nový Zéland (New Zealand)

1. ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je komparativní studie politických systémů Austrálie a Nového Zélandu. Australský a novozélandský politický systém je charakteristický svou propojeností demokratických prvků a současně vlivem britské koloniální tradice. Na druhou stranu se politické systémy Austrálie a Nového Zélandu vyznačují i odlišnými prvky. V případě Austrálie se jedná o konstituční monarchii s alternativním „australským“ volebním systémem a psanou ústavou. Státním uspořádáním Austrálie je federace, zatímco Nový Zéland je unitárním státem, který má nepsanou ústavu a smíšený volební systém. Jak Austrálii, tak Nový Zéland je možné považovat za země s dlouhou tradicí demokratických hodnot a společnou historií ve Společenství národů¹.

Společenství národů představuje dobrovolné sdružení 54 nezávislých zemí, které vzájemně spolupracují při vytváření společných zájmů a konají vše potřebné pro udržení mezinárodního porozumění. Commonwealth si stále udržuje svůj význam a důkazem toho je počet členských zemí Společenství v roce 1949 a jeho následné rozšíření do roku 2009, kdy počet zemí náležících ke Commonwealthu dosáhl čísla 54 (The Commonwealth 2013a).

Kořeny Společenství národů jsou spojené s vývojem Britského impéria a sahají do druhé poloviny 19. století (Hnízdo 1995: 38). V ovládnutých zemích Britové prosazovali charakteristické rysy své společnosti. Mezi tyto integrující prvky patří anglický jazyk, obecné právo, anglické bankovníctví, protestantismus, zastupitelská shromáždění a týmové sporty (kriket, fotbal) (Ferguson 2007: 23-25).

---

¹ Pro označení Společenství národů se v českém prostředí používá i výraz Commonwealth.

Integrovanými prvky Společenství národů, mimo výše zmíněné, jsou britská koruna, jenž je dodnes chápána v Commonwealthu za hlavní prvek integrace, westminsterský parlament, ve kterém poslanci disponovali mocí odvolat guvernéra či měnit ústavy jakékoli z kolonií (Romancov 2008: 20-21; Hnízdo 1995: 41-43).

Tato práce si klade za cíl zjistit, nakolik jsou si politické systémy Austrálie a Nového Zélandu podobné a zároveň, v čem se naopak od sebe liší. Než se budu věnovat komparativní studii obou výše zmíněných politických systémů, je potřeba se zmínit o společné historii, vlivu britské koloniální tradice a základních informacích o Commonwealthu, neboť se tyto prvky podílely na vytvoření současných podob politických systémů obou zemí. Dále je nutné charakterizovat strukturu politických systémů obou zemí, jejich orgánů a pravomoci jednotlivých institucí. Strukturou politických systémů se budu dále zabývat v každé zemi zvlášť.

Vzhledem k deskriptivnímu charakteru této práce a srovnání jednotlivých prvků politických systémů v obou zemích náleží tato práce typově k synchronní komparaci. Práce je teoretická, založená na sběru faktických a ověřených dat a informací, které povedou k vytvoření odborného textu. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž v praktické části práce předpokládám, že naleznou aspekty shodné i odlišné mezi porovnávanými částmi politických systémů Austrálie a Nového Zélandu.

Bakalářská práce je vypracována na základě relevantních knižních i internetových zdrojů. Zdrojem informací pro charakteristiku obou politických systémů jsou dostupné odborné publikace českých i zahraničních autorů. Mimo jiné jsou čerpány důležité informace a data z oficiálních webových stránek parlamentů a vlád Austrálie a Nového Zélandu. V neposlední řadě čerpám také z ústavních dokumentů obou zemí a rovněž se zaměřím na články z nejrůznějších odborných časopisů a databází. Stěžejní českou literaturou je pro mne publikace

Commonwealth □ Politické systémy od kolektivu autorů vedených Markem Ženíškem a Davidem Šancem, konkrétně kapitoly Politický systém Austrálie od Davida Šance a Politický systém Nového Zélandu od Marka Ženíška. Dalším zdrojem informací je publikace Ladislava Cabady a Marka Ženíška Smíšené volební systémy. Na témata ohledně politických systémů Austrálie a Nového Zélandu se v českém prostředí nenachází dostatek českých odborných publikací. Z tohoto důvodu jsou použity pro bakalářskou práci informace ze zahraničních zdrojů ve zprostředkované podobě.

V úvodní teoretické části práce představím základní informace a fakta o historii obou zemí. Poté popisují ústavní dokumenty obou zemí a jejich následný vývoj, čímž budou nastíněny jednotlivé odlišnosti ústavních dokumentů Austrálie a Nového Zélandu.

V druhé části práce jsou představeny jednotlivé části politického systému Austrálie a v jednotlivých podkapitolách jsou postupně vymezeny a popisovány moci zákonodárná, výkonná a soudní. Podkapitola věnovaná složkám výkonné moci se zabývá panovníkem, jímž je britská královna Alžběta II., dále generálním guvernérem, který vykonává většinu pravomocí za královnu. V popisu výkonné moci se také věnuji premiérům, jejich funkcím a jednotlivým kabinetům.

Následuje podkapitola o zákonodárné moci, která pojednává o federálním parlamentu, o legislativním procesu a rovněž se zmíním o roli referenda. Dále naváže část týkající se volebních systémů, které jsou využívány pro volby do parlamentu s jejich specifiky a charakteristikami. V nástinu stranických systémů jsou představeny nejsilnější politické strany dominující na současné politické scéně v Austrálii.

Následující podkapitolou práce je část zabývající se soudní mocí a jejími úrovněmi. V případě australského soudního systému se jedná

o úrovně federální a státní, přičemž část této kapitoly je věnována samotnému Nejvyššímu soudu.

Poté popíše australskou samosprávu a nastíním pravomoci a povinnosti státních parlamentů, popřípadě dalších orgánů, ve srovnání s pravomocemi parlamentů na federální úrovni Austrálie.

Navazuje část práce pojednávající o charakteristice Nového Zélandu a jeho politického systému. Výše uvedené podkapitoly nacházející se u politického systému Austrálie se soustředí na studium stejných záležitostí jako u politického systému Nového Zélandu.

Po kapitolách popisujících jednotlivé politické systémy Austrálie a Nového Zélandu následuje stěžejní část práce, která komparuje jednotlivé části zjištěných informací o politických systémech obou zemí. Komparačními kritérii jsou: vnitřní uspořádání, státní zřízení, volební a stranický systém obou zemí (Říchová 2002: 77-80). V závěru práce jsou vyzdvihnuty společné či odlišné prvky, kterými se obě země vyznačují. Srovnány budou postupně složky výkonné moci, legislativní proces v parlamentech a fungování volebního systému.

Součástí této bakalářské práce je přílohová část, která obsahuje mapy obou zemí a tabulky názorně ukazující shodné či odlišné prvky obou politických systémů komparovaných zemí.

2. Charakteristika zemí (Austrálie a Nového Zélandu) a jejich historický vývoj

2.1 Austrálie

Austrálie je stát rozkládající se na nejmenším kontinentu a přilehlých ostrovech. Původně byl tento kontinent pojmenován Nové Holandsko neboli také Jižní země (Honzák – Pečenka 1998: 24). Austrálie je konstituční monarchie v rámci Commonwealthu a zároveň federace skládající se ze šesti států a dvou teritorií. Státy tvořící Austrálii jsou Nový Jižní Wales, Západní Austrálie, Queensland, Tasmánie, Jižní Austrálie a Victoria. Mezi teritoria patří Severní teritorium a Teritorium hlavního města. Součástí Australského svazu je také šest zámořských teritorií: Ashmorovy ostrovy a Cartierův ostrov, Kokosové (Keelingovy) ostrovy, Ostrovy Korálového moře, Norfolk, Heardův ostrov a Mac Donaldovy ostrovy. Austrálie má přibližně 22 miliónů obyvatel, z toho je 92 % obyvatel evropského původu, dále 7 % Asiaté a 1 % tvoří původní obyvatelé. Hlavním městem Austrálie je Canberra, přičemž nejvíce obyvatel žije ve městech okolo východního pobřeží. Australané jsou přibližně z 60 % vyznavači křesťanství. Mezi hlavní jazyky se řadí angličtina (hovoří jí necelých 80 % obyvatelstva země), dále čínština a italština (CIA 2013a).

Samosprávným dominiem v rámci Společenství se stala Austrálie v roce 1901 a Nový Zéland v roce 1907 (The Commonwealth 2013b). Austrálie i Nový Zéland jsou součástí uskupení Pouta koruny (*Commonwealth Realm*). Toto uskupení spojuje země, které uznávají hlavou státu britskou královnu Alžbětu II. (The British Monarchy 2008/09b).

2.1.1 Historie

Zhruba před 50 000 lety přišli do Austrálie původní obyvatelé v migračních vlnách z Asie. Původní obyvatelé byli nazýváni Austrálci nebo také anglicky *Aborigines* (Blainey 1999: 11-12). Prvními Evropany, kteří v 17. století podnikli plavbu kolem severního australského pobřeží, byli Holanďané a Portugalci. Na severním pobřeží Austrálie byly Holanďany založeny první osady, ale zájem o další budování osad v oblasti upadl z důvodu nehostinných životních podmínek (Johanisová 1998: 66). Roku 1770 se dostal k východnímu pobřeží kapitán James Cook, který vstoupil do Botanické zátoky², a území bylo zabráno pod britskou správou. Od roku 1788 zde Britové vytvořili trestaneckou kolonii nesoucí název Nový Jižní Wales, která představovala náhradu za ztracené území v Americe (The Commonwealth Yearbook 2012a).

Osídlení Austrálie mělo vyřešit britský problém spočívající ve velkém počtu zločinců, pro které Velká Británie neměla odpovídající prostory k odpykání jejich trestu (Ferguson 2007: 132). V průběhu 19. století bylo do Austrálie přepraveno přibližně 162 tisíc vězňů, mužů a žen (Australian Government 2010).

V průběhu 19. století v Austrálii nabyl na důležitosti chov ovcí a vývoz vlny. Snahy bílých osadníků „zcivilizovat“ domorodce se ukázaly jako v praxi neproveditelné. Domorodé obyvatelstvo se vyznačovalo odlišným způsobem života od kolonistů a v závislosti na této skutečnosti začalo původní obyvatelstvo Austrálie postupně vymírat (Blainey 1999: 39-49).

Na území Austrálie postupně vzniklo šest britských kolonií (1824 Nový Jižní Wales, 1825 Tasmánie, 1830 Západní Austrálie, 1836 Jižní Austrálie, 1851 Victoria, 1859 Queensland). Vyhlášení Australské

---

² v oblasti dnešní Sydney

republiky v roce 1854 přimělo vládu v Británii, aby rozšířila samosprávu svých kolonií (Liščák – Fojtík 1998: 92).

V letech 1851 až 1861 vypukla v Austrálii zlatá horečka, která měla politický hospodářský dopad. Došlo ke zvýšení počtu obyvatelstva, nárůstu obchodu a finančních zisků, které vedly k potřebě zreformovat provizorní ústavy v koloniích. Po debatách v samotných koloniích britská vláda nechala ustavit volené dvoukomorové parlamenty (Churchill 1999: 95).

V dubnu roku 1891 se konalo shromáždění delegátů z jednotlivých kolonií konané v Sydney. Na tomto shromáždění byl připraven návrh ústavy pro federální vládu (Blainey 1999: 117). Nový Zéland vyjednával o vstupu do federace, ale posléze od této myšlenky upustil, protože společný trh nebyl považován za přínosný. Ústava byla vytvořena podle Quickova návrhu, podle něhož si kolonie měly zvolit delegáty, kteří vypracují návrh federální ústavy, kterou by jednotlivé parlamenty v koloniích projednaly a předložily v referendu obyvatelům Austrálie (Šanc 2007: 34-35). Austrálie byla vyhlášena v lednu 1901 v Sydney a z kolonií se staly státy (Australian Government 2007). V roce 1902 se dodatečně k federaci připojily Západní Austrálie a Queensland, neboť původně předpokládaly prosperitu i mimo federaci (Blainey 1999: 119).

Prvním ze schválených federálních zákonů, vydaných v roce 1901, byl zákon omezující přistěhovalectví z Asie, především z Číny. Tento zákon byl nazýván bílá australská politika (Blainey 1999: 119-121). Přistěhovalcům se kladly různé překážky ve formě diktátu nebo jazykové zkoušky za účelem znemožnění přístupu do země. Proto je struktura australské společnosti důležitým faktorem v utváření moderní Austrálie (Australian Government 2013).

V roce 1986 byla vydaným Australským zákonem (*Australian Act*) omezena britská moc a prakticky zrušeno ústavní spojení Austrálie a Velké Británie, ale i přesto zůstává britská královna hlavou Austrálie

(Liščák – Fojtík 1998: 92-93). V roce 1999 se v Austrálii konalo referendum o vyhlášení republiky, přičemž návrh byl zamítnut. Proti se vyslovilo 55 % voličů, a to konkrétně z ekonomicko-organizačních důvodů (Šanc 2007: 39).

2.2 Nový Zéland

Nový Zéland je konstituční monarchie v čele s britskou královnou zastoupenou generálním guvernérem (The Commonwealth Yearbook 2012b). Současně má Nový Zéland parlamentní formu vlády a je součástí Společenství národů. Nový Zéland je ostrovním státem nacházejícím se jihovýchodně od Austrálie (Liščák – Fojtík 1998: 657) a rozkládajícím se na dvou hlavních ostrovech – Severním a Jižním ostrově a řadou dalších menších ostrovů (Honzák – Pečenka 1998: 235). Hlavním městem Nového Zélandu je Wellington (Liščák – Fojtík 1998: 655-656).

Název Nového Zélandu pochází z maorštiny „*Aotearoa*“ znamenající „Země dlouhého bílého mraku“. Na novozélandských ostrovech žije přibližně 4,3 miliónu obyvatel, přičemž 75 % obyvatel žije na Severním ostrově. Úředními jazyky jsou angličtina a maorština, přičemž mnoho dokumentů je přeloženo do řeči Polynésanů. Novozélandčané jsou z 56 % křesťany (The Commonwealth Yearbook 2012b). Co se týče etnického složení obyvatelstva, tak necelých 57 % obyvatel je evropského původu, dále 8% tvoří Asiaté a téměř 7,5 % jsou Maori. Nový Zéland je unitárním státem a administrativně se člení na 16 regionů³ a 1 teritorium. Zároveň pod novozélandskou správu spadají zámořská území: Cookovy ostrovy, Niue a Tokelau (CIA 2013b). Dnes Nový Zéland tvoří spolu s Tokelau a Rossovo závislým územím,

---

³ Auckland, Bay of Plenty, Canterbury, Gisborne, Hawke 's Bay, Manawatu-Wanganui, Marlborough, Nelson, Northland, Otago, Southland, Taranaki, Tasman, Waikato, Wellington, West Coast a teritorium Chathamské ostrovy

Cookovými ostrovy a Niue tzv. Realm of New Zealand (The British Monarchy 2008/2009a).

2.2.1 Historie

Maori přišli na Nový Zéland v rámci migrace ve 13. až 14. století (Liščák – Fojtík 1998: 657). Jako první Evropan, Holanďan Abel Tasman, se s Maory setkal v roce 1642, když zakotvil v zátocě Golden Bay na severu Jižního ostrova. Později znovuobjevil Nový Zéland James Cook a v průběhu let 1773–1774 ho prozkoumal a detailně zmapoval (Orangeová 2003: 27).

Po Cookově objevu Nového Zélandu se na pobřeží Bay of Islands usídlila první anglická komunita tvořená převážně z námořníků či uprchlých trestanců z Austrálie. Mezi touto komunitou a Maory panovaly tolerantní vztahy, neboť jim komunita dodávala zbraně, proto jejich přítomnost nepředstavovala pro Maory hrozbu (Churchill 1999: 96). Koncem 18. století na Novém Zélandu vznikly první obchodní stanice a v roce 1814 byla založena křesťanská misie, která vedla k přípravě na britskou kolonizaci (Johanisová 1998: 67). Odpor vůči britské kolonizaci však zesílil po příchodu křesťanských misionářů do země, kteří se snažili zabránit vlně anglických přistěhovalců na Nový Zéland v zájmu Maorů. Mezitím se britská vláda doslechla o možné anexi Nového Zélandu ze strany Francie, a proto urychleně vyslala ozbrojence v čele s kapitánem Hobsonem (Churchill 1999: 96).

Hobson měl za úkol zajistit britskou suverenitu nad Novým Zélandem. Diskuze s Maory vyvrcholily v sepsání Smlouvy z Waitangi ze dne 6. února 1840 v Bay of Islands a byla vyhlášena britská suverenita nad Novým Zélandem. Na oplátku byla Maorům zaručena plná vlastnická práva jejich území. Maori získali uvedená práva a výsady britských občanů (NZ History 2013a).

V průběhu 19. století došlo k významnému politickému a ekonomickému rozvoji. Důsledkem byl nárůst počtu obyvatel, přičemž populace Evropanů svým počtem převýšila počty Maorů (Grahamová 2003: 53). Výsledkem převahy evropských obyvatel nad Maory vypukla mezi lety 1860 až 1872 na Severním ostrově válka, jež skončila maorskou porážkou (Johanisová 1998: 67). Nový Zéland získal v roce 1852 přijatým zákonem o ústavě (*Constitution Act*) velkou míru nezávislosti. V roce 1867 si Maoři zajistili přímé zastoupení v zákonodárných sborech Nového Zélandu. (Churchill 1999: 97).

V roce 1907 Nový Zéland získal statut dominia a současně i autonomii v domácí a zahraniční politice. V roce 1926 se konala konference v Londýně, na níž byla přijata Balfourova deklarace a potvrdila status Nového Zélandu jako samosprávného dominia pod britskou korunou. Faktickou nezávislost získal Nový Zéland až Westminsterským statutem z roku 1931 (Liščák – Fojtík 1998: 657). Nový Zéland ratifikoval statut v roce 1947 (The British Monarchy 2008/2009a).

3. Politický systém Austrálie

3.1 Ústava

Australská ústava funguje od roku 1901, kdy ji schválil britský parlament. Ústava stanovuje rámec legislativy, exekutivy a soudnictví. Ústava upravuje vztahy mezi jednotlivými složkami moci a pravomocí federálního parlamentu ve vztahu k jednotlivým státům federace. Ústavu lze změnit pouze procesem referenda. Referend bylo vyhlášeno velké množství, ale jen osm pokusů změn ústavy bylo úspěšných, poslední v roce 1977. Australskou ústavu tvoří preambule, osm kapitol a část zvaná „Schedule“ (Australian Politics 2013a). Základem fungování australské ústavy jsou konvence, jež jsou definované jako nepsaná pravidla, kterými lze dosáhnout nějakého rozhodnutí (Australian Politics 2013b).

Preambule australské ústavy je tvořena osmi částmi, ve kterých je řečeno, že lidé z australských kolonií se sjednotili ve federálním společenství a že nový systém vlády australskému lidu nebyl nucen britským parlamentem. První kapitola ústavy je věnována parlamentu a jeho dvěma komorám. Druhá kapitola se zabývá výkonnou mocí, jejími orgány a rolí generálního guvernéra. Třetí kapitola hovoří o soudní moci a o struktuře soudů. Čtvrtá kapitola pojednává o financích, obchodu a otázce cel ve federaci i mezi jednotlivými státy. Pátá kapitola je zaměřena na státy federace, jejich ústavy, pravomoci jejich parlamentů a zákony. Šestá kapitola hovoří o nových státech a způsobech, jakými se mohou zakládat. Sedmá kapitola je tvořena dvěma částmi, první zabývající se zřízením sídla vlády a druhá stanovuje jmenování zástupců generálního guvernéra. Poslední, osmá kapitola hovoří o změnách ústavy, jejich provedení a úloze referend. Poslední část ústavy, tzv. „Schedule“, představuje přísahu, kterou musí složit poslanec předtím, než vstoupí do voleného úřadu (Australian Politics 2013a).

3.2 Výkonná moc

3.2.1 Panovník

Výkonná moc Austrálie je vložena do rukou britské královny Alžběty II., která představuje hlavu Australského svazu (Governor-General 2013). Od roku 1973 má v Australském svazu královna oficiální titul „Královna Austrálie“ (Liščák – Fojtík 1998: 92). Jediným úkolem královny od roku 1986, kdy byl přijat Australský akt, je jmenování generálního guvernéra na doporučení australského premiéra (Governor-General 2013). Královniny pravomoci jsou delegovány na generálního guvernéra, který ji v úřadu zastupuje. Britská královna zastává v Australském svazu ceremoniální roli (The British Monarchy 2008/09c).

3.2.2 Generální guvernéř

Generální guvernéř je zástupcem britské královny na federální úrovni v Austrálii. Od počátku australské federace funkci generálního guvernéra zastávalo 25 mužů. Od roku 1930 je nepsaným pravidlem, že se do úřadu guvernéra jmenuje vždy rodilý Australan. Prvním, a zároveň rodilým Australanem, jmenovaným do této funkce byl sir Isaac Isaacs v roce 1931. V současnosti⁴ plní funkci generálního guvernéra první žena tohoto úřadu, Quentin Bryce. Generální guvernéř je jmenován na základě dohody mezi britskou královnou a ministerským předsedou Austrálie. V praxi je ovšem generální guvernéř jmenován ministerským předsedou (Australian Politics 2013c).

K povinnostem, které vykonává guvernéř ve jménu královny, patří svolávání a rozpouštění australského parlamentu, jmenování ministerského předsedy a jednotlivých ministrů vlády, federálních soudců a velvyslanců. Mimo jiné je generální guvernéř vrchním velitelem

---

⁴ od roku 2008

ozbrojených sil a zastává ceremoniální roli při zvláštních příležitostech, jako je například ANZAC den⁵ (The British Monarchy 2008/09d).

Guvernér je jmenován do funkce na pět let a jeho pravomoci vyplývají z ústavy. Svým podpisem schvaluje zákony přijaté oběma komorami federálního parlamentu. Guvernér dále vypisuje parlamentní volby a ve výjimečných situacích disponuje pravomocemi, které může uplatnit. Mezi tyto pravomoci lze řadit jmenování předsedy vlády, pokud v parlamentních volbách žádná strana nezískala potřebnou většinu (Governor-General 2013). Stejně může guvernér postupovat i v případě, že předseda nejsilnější strany není schopen sestavit vládu. Tehdy může guvernér ignorovat doporučení premiéra rozpustit parlament a jmenovat premiérem předsedu jiné politické strany, který by byl schopen pro svoji vládu získat potřebnou podporu (Šanc 2007: 41).

3.2.3 Předseda vlády

Předseda vlády je obvykle vůdcem politické strany nebo koalice, která získala ve federálních volbách do Sněmovny reprezentantů většinu hlasů (The Commonwealth Network 2013). Ministerský předseda je hlavním poradcem generálního guvernéra, předsedá kabinetu, určuje vládní agendu a dohlíží na práci vlády (Australian Politics 2013d). Premiér předsedá kabinetním schůzím, reprezentuje kabinet před oběma komorami parlamentu a je řazen mezi nejdůležitější články v procesu vytváření vládní politiky. Federální vláda a vlády šesti států federace se scházejí na tzv. „premiérských konferencích“, které organizuje Úřad ministerského předsedy a řeší společné záležitosti týkající se např. finančních dotací. Premiér ve své funkci většinou zůstává, dokud má jeho strana většinu v dolní komoře parlamentu, Sněmovně reprezentantů

---

⁵ ANZAC den - 25. duben 1915. Došlo k vylodění australských vojáků na tureckém poloostrově Gallipoli a tento den je považován za vstup Austrálie na světovou scénu.

(Šanc 2007: 43). Australský premiér reprezentuje Austrálii v zahraničí, hraje důležitou roli při formování mezinárodní politiky Austrálie (Australian politics 2013d; Šanc 2007: 43).

Současným ministerským předsedou je Julia Gillard zvolená 27. předsedou vlády Austrálie v červnu 2010 a znovuzvolená v září 2010 po federálních volbách (Prime Minister 2013).

3.2.4 Federální výkonná rada (Federal executive council – FEC)

Členy Federální výkonné rady jsou všichni federální ministři. Podle ústavy je úkolem FEC provádět tvorbu předpisů a nařízení, jmenovat veřejné úředníky a příslušníky ozbrojených sil. Federální výkonná rada požaduje na svých jednáních přítomnost dvou ministrů a generálního guvernéra. Jednání se konají každé dva týdny (Australian Politics 2013e). Federální výkonná rada funguje jako poradní orgán generálního guvernéra. Generální guvernér jmenuje do FEC členy (Australian Government 2003). Federální výkonná rada je kolektivním orgánem, který sdružuje ministry a formálně je součástí výkonné moci, ale vládní politiku prakticky nevytváří. Úkolem FEC je předkládat generálnímu guvernérovi oficiální dokumenty a získávat nezbytný souhlas. Členy FEC jsou kromě federálních ministrů také parlamentní tajemníci - tedy členové obou komor federálního parlamentu Austrálie jmenovaní premiérem. Je jich maximálně 12 a pomáhají federálním ministrům řídit resort. Schůze Federální výkonné rady vede generální guvernér a účastní se ho jen malý počet členů věnujících se projednávání otázce či tématu (Šanc 2007: 42).

3.2.5 Federální kabinet

Na schůzích kabinetu se přijímají zásadní politická rozhodnutí. Funkce kabinetu je odvozena od britské tradice. Počet členů kabinetu je různý, dříve byl kabinet tvořen všemi federálními ministry, ale dnes ho tvoří přibližně polovina federálních ministrů. Federální ministři, kteří jsou součástí kabinetu, jsou vybíráni premiérem a Úřad ministerského předsedy je chápán jako řídicí centrum kabinetu. Zasedání kabinetu řídí ministerský předseda a nikdy se ho neúčastní guvernér. Jednání a rozhodování kabinetu vychází z podkladů, které jsou zpracovávány resortními úředníky pro jednotlivé ministry, avšak projednávané podrobnosti kabinetních schůzí jsou veřejnosti nepřístupné. Kabinet je neoficiálním orgánem, tudíž jeho rozhodnutí nabývá právní platnosti poté, co dojde ke schválení v parlamentu nebo podpisem generálního guvernéra ve Federální výkonné radě. Rozhodnutí se stává nařízením po jeho podpisu Federální výkonnou radou (Šanc 2007: 45).

Kabinet funguje na základě konvencí. Federální vládu tvoří ministři pocházející ze stran či strany, které ovládají většinu ve Sněmovně reprezentantů (Australian Politics 2013f). Role kabinetu není zakotvena v ústavě. Kabinet je klíčovým rozhodovacím orgánem vlády a skládá se z vysokých vládních ministrů (Parliament of Australia 2013a).

Nejvýše postavení ministři jsou odpovědní za nejdůležitější vládní politiku (finance, obranu, zahraniční věci atd.). Tito ministři tvoří 18 členný kabinet, kterému předsedá John Howard. Ministři řídí a dohlíží na svůj rezort, za který jsou odpovědní, stejně jako za vývoj a provádění vládní politiky. Ministři se řídí konvencemi kolektivní a zároveň individuální ministerské zodpovědnosti (Australia Politics 2013f).

3.3 Zákonodárná moc

3.3.1 Federální parlament

Federální parlament se skládá podle ústavy z britské královny, zastoupené generálním guvernérem, dále dvou komor parlamentu (Sněmovny reprezentantů a Senátu) (Australian Government 2003). Parlament sídlí v hlavním městě Austrálie, v Canbeře (Australian Politics 2013g). Generální guvernér se účastní prvního zasedání parlamentu, kde přednese řeč (*Speech from the Throne*), čímž představí politiku pro následující volební období. Generální guvernér se podílí na zákonodárné moci pouze ratifikací přijatých návrhů zákonů, na doporučení předsedy vlády (Šanc 2007: 46).

3.3.1.1 Dolní komora parlamentu – Sněmovna reprezentantů

Sněmovna reprezentantů je jedna ze dvou komor australského parlamentu a tvoří ji 150 zástupců volených na 3 roky. Členové parlamentu jsou rozděleni na základě počtu obyvatel do volebních obvodů. Hranice těchto geografických celků jsou upraveny dle odpovídajícího počtu voličů, protože hustota populace se v různých částech Austrálie liší (Parliament of Australia 2013b). Australské státy a teritoria jsou ve Sněmovně reprezentantů zastoupeny v odpovídajícím počtu zástupců, minimálně pět zástupců v závislosti na počtu obyvatel⁶ (Australian Politics 2013g).

Úkolem Sněmovny reprezentantů je vytvářet nové zákony a měnit stávající právní předpisy. Vznést návrh zákona může každý poslanec. Dolní komora parlamentu má řadu důležitých funkcí. Dohlíží na vládu, schvaluje zákony, dohlíží na výdaje a poskytuje prostor pro veřejnou

---

⁶ Nový Jižní Wales - 48, Victoria - 37, Queensland - 30, Západní Austrálie - 15, Jižní Austrálie - 11, Tasmánie - 5, Teritorium hlavního města - 2, Severní teritorium - 2, celkem - 150.

diskusi o otázkách celostátního významu. Dolní komora federálního parlamentu zasedá od února do března, od května do června a od srpna do prosince. Během těchto období se Sněmovna reprezentantů obvykle schází v blocích každé dva týdny a zasedacími dny jsou pondělí až čtvrtek. Všechna jednání jsou veřejnosti přístupná. Součástí povinností Sněmovny reprezentantů je zvolit si na prvním zasedání svého předsedu Sněmovny tzv. „Speakera“. Speaker předsedá zasedání dolní komory parlamentu a je zodpovědný za jeho správu. Zároveň se Speakerem jsou voleni místopředseda (*Deputy Speaker*) a druhý místopředseda (*Second Deputy Speaker*), kteří zastupují předsedu Sněmovny v jeho nepřítomnosti (Parliament of Australia 2013b).

Předseda Sněmovny je člen vládní strany nebo koalice, od kterého je očekáváno nadstranické jednání. Speaker běžně nehlasuje. Hlasuje pouze v případě, že výsledek jednání je nerozhodný, poté jeho hlas rozhoduje. Pokud není předseda členem Labor Party, nosí při jednání Sněmovny reprezentantů podle britské tradice paruku. Po federálních volbách se formuje nová vláda, které Sněmovna reprezentantů vyjadřuje podporu. Pokud vláda ztratí důvěru dolní komory parlamentu, nemůže dále vykonávat svou funkci. Poslanci dohlíží na vládní politiku. Sněmovna kontroluje výdaje vlády, avšak nemůže vybírat daně a realizovat výdaje bez projednání ve výborech a schválení příslušného zákona (Šanc 2007: 47).

3.3.1.2 Horní komora parlamentu – Senát

Senát se v současné době skládá ze 76 senátorů. Každý stát reprezentuje 12 senátorů⁷. Senátoři jsou voleni na 6 let a každé 3 roky se obmění polovina Senátu. Senát je volen systémem poměrného

---

⁷ Čtyři senátoři, kteří zastupují Australian Capital Territory a severní oblasti jsou voleni současně s členy Sněmovny reprezentantů a délka jejich funkčního období se shodují s těmi, které k tomuto domu (maximálně tři roky).

zastoupení, který zajišťuje, že složení Senátu přesněji odráží hlasy voličů, než metody používané k volbě zástupců Sněmovny reprezentantů (Parliament of Australia 2013c).

Poprvé získala teritoria právo volit své zástupce do Senátu v roce 1974, dnes volí do Senátu dva zástupce. V případě rozpuštění Senátu, zvolí voliči 12 senátorů z každého státu na šestileté volební období a šest senátorů na období 3 let. V případě, že senátor nemůže svůj mandát vykonávat, jeho nástupce vybere parlament daného státu. Zasedání Senátu předsedá prezident (Předseda) Senátu (*President of the Senate*) a je zvolen stejným způsobem jako předseda dolní komory federálního parlamentu. Na rozdíl od předsedy Sněmovny reprezentantů, předseda Senátu hlasuje spolu s ostatními senátory a nemá právo rozhodovacího hlasu, pokud je hlasování nerozhodné. V tomto případě je hlasování považováno za neplatné. Prvním místopředsedou Senátu je, dle nepsané konvence, zvolen zástupce nejsilnější opoziční strany, který má zároveň funkci předsedy výborů (*Chairman of Committees*). Senát funguje při projednávání návrhu zákona jako výbor a schůzi řídí předseda výborů. Za nepřítomnosti předsedy řídí jednání horní komory parlamentu místopředseda Senátu (Šanc 2007: 48).

Senátoři se plně podílejí na procesu tvorby nových zákonů a projednávání veřejné politiky. Senátor se setkává s delegacemi, přijímá petice a v neposlední řadě studuje parlamentní a vládní zprávy (Parliament of Australia 2013c).

3.3.2 Legislativní proces

Pravomoci Senátu i Sněmovny reprezentantů jsou definovány v Ústavě Austrálie. Všechny navrhované zákony musí být schváleny oběma komorami federálního parlamentu. Obě komory se podílí na vytvoření zákonů a taktéž obě komory mohou podat návrh zákona. Mezi

pravomoci Senátu nepatří změna navrhovaných zákonů, může návrh zákona pouze odmítnout (Australian Government 2003).

Zákonodárny proces probíhá ve třech čteních. V prvním čtení je návrh zákona přednesen v jedné z komor federálního parlamentu a je hlasováno pouze o jeho názvu. Pokud je název zákona přijat, je vytištěno jeho znění a rozšířeno mezi členy Sněmovny reprezentantů. Návrh zákona postupuje do druhého čtení ve Sněmovně reprezentantů, ve kterém se diskutuje o hlavním účelu navrhovaného zákona, který může být posléze odmítnut. V případě, že je návrh zákona schválen, postupuje příslušnému parlamentnímu výboru, kde je do detailu prostudován. V této fázi mohou být ke konkrétnímu návrhu připojeny komentáře sloužící jako zpětná vazba pro Sněmovnu reprezentantů. Je-li komentář Sněmovnou schválen, návrh zákona postupuje do třetího čtení a dochází k delegaci daného návrhu do Senátu. Během třetího čtení může být doplněn o pozměňovací návrhy a nakonec je přijat či zamítnut. Poté následuje obdobná procedura i v Senátu. V případě, že Senát opatří návrh zákona pozměňovacím návrhem, musí ho poté znovu schválit dolní komora parlamentu (Šanc 2007: 48-49).

Pokud ho však neschválí, zákonodárny proces se tím stává zablokovaným. V krajním případě může generální guvernér rozpustit současně Sněmovnu reprezentantů i Senát. Zákon musí být řádně schválen oběma komorami parlamentu, poté dojde k předložení návrhu zákona generálnímu guvernérovi, který ho svým podpisem uvede v platnost (Australian Government 2003). Federální zákony týkající se obrany, obchodu, daní, imigrace, sociálního zabezpečení atd. přijímají obě komory parlamentu. Senát má pravomoc tyto návrhy zákonů zamítnout, nikoli však upravovat. Legislativní proces probíhá spíše ve Sněmovně reprezentantů než v Senátu. Senát legislativní proces spíše kontroluje, než aby inicioval vznik zákonů. Dolní komora parlamentu je usnášeníschopná, pokud je na zasedání přítomna alespoň jedna třetina

poslanců. Zákony týkající se financí jsou nejdříve představovány Sněmovnou reprezentantů (Šanc 2007: 46-48).

3.3.3 Referendum

Referendum je způsob, jakým se mohou australští občané vyjádřit prostřednictvím hlasování k opatřením, které navrhne nebo schválí parlament Austrálie. Existují různé typy referend, ale nejčastěji se používá ústavní referendum. Při každé navrhované změně australské ústavy musí být občanům předloženo referendum, přičemž hlasovat v referendu může každý občan Austrálie starší 18 let (AEC 2013d).

Referendum je platné, pokud s návrhem souhlasí nadpoloviční většina voličů ve čtyřech státech a zároveň pro daný návrh musí hlasovat nadpoloviční většina všech voličů v rámci australské federace. Účast na referendu je pro občany Austrálie povinná (Šanc 2007: 49). Všechny ústavní změny musí být schváleny nadpoloviční většinou hlasů v obou komorách federálního parlamentu a v každém státě musí proběhnout o dané změně referendum (The Commonwealth Yearbook 2012a).

3.4 Volební systém

Australský volební systém je příkladem naplňování demokratických hodnot. Tajné hlasování bylo poprvé představeno v australských koloniích v roce 1856, ve kterých měli všichni muži volební právo. Ženy ve věku 21 let získaly volební právo až v roce 1908. Po použití volebního systému „*first past the post*“⁸ (FPTP), federální parlament zavedl právním předpisem preferenční systém hlasování ve všeobecných volbách v roce

---

⁸ Jedná se o volební systém prosté většiny, kdy vítězem se stává kandidát, který obdržel více hlasů než druhý v pořadí. Není nutné, aby kandidát-vítěz obdržel absolutní většinu hlasů. Systém není dnes příliš rozšířen, ale tento volební systém je spojován např. s Velkou Británií a některými jejími bývalými koloniemi (Kubát 2007: 260).

1919. Povinnost pro všechny Australany nad 18 let je se zapsat a hlasovat ve volbách. Zápis a hlasování ve federálních volbách bylo dobrovolné od roku 1901 (Australian Politics 2013l). Povinný zápis do federálních voleb byl poprvé představen v roce 1912. Queensland byl první stát, který v roce 1915 zavedl povinné hlasování do státních voleb. Povinné hlasování do federálních voleb bylo použito v roce 1924 (AEC 2013a). Pro původní obyvatelé Austrálie byla vyhlášena povinná účast u voleb až v roce 1984. Nárok na zápis a hlasování ve volbách nemají trestanci odsouzení k výši trestu pět a více let a ti, kteří byli usvědčeni z velezrady (Australian Politics 2013l).

Povinné hlasování v australském systému zajišťuje vysokou míru účasti ve všech volbách, asi 95%, které je dosahováno prostřednictvím různých opatření podporující přístup k hlasování (využívání mobilních hlasovacích budek, nepřítomné hlasování). Zavedení veřejného financování volebních kampaní a volebních zákonů o sponzorství směřuje k zajištění větší transparentnosti volebních kampaní jednotlivých politických stran (Australian Politics 2013h).

3.4.1 Sněmovna reprezentantů

Do Sněmovny reprezentantů se využívá volební systém alternativního hlasování (*alternative vote systém*), také se někdy hovoří o referenčním volebním systému (*preferential voting*). Dříve se v Austrálii používal většinový volební systém prosté většiny (Šanc 2007: 50).

Po vzniku Austrálie v roce 1901 se prosadil jako volební systém do dolní komory FPTP. Alternativní hlasování bylo zavedeno až v roce 1918. Na substátní úrovni se alternativní hlasování prosadilo až v letech 1964–1972. Alternativní hlasování probíhá v jednomandátových obvodech (Chytilík – Šedo – Lebeda – Čaloud 2009: 127-129).

Základním principem většinového systému volebního hlasování je, že volič seřadí kandidáty dle preferencí od nejvíce preferovaného, s označením 1, až po nejméně preferovaného. Po odevzdání hlasů se zjišťuje, kolik preferencí každý kandidát získal. Pokud dojde k tomu, že by některý kandidát nezískal přes 50 % potřebných hlasů, dochází k přenosu hlasů. Přenos hlasů probíhá tak, že je vyškrtnut kandidát se ziskem nejmenšího počtu prvních preferencí. Jeho hlasy jsou přerozděleny těm kandidátům, kterým voliči přerozdělili druhou preferenci. Pokud není znám vítěz ani poté, opět dochází k vyškrtnutí kandidáta s nejmenším počtem druhých preferencí. Takto přenos probíhá do doby, než některý z kandidátů získá nadpoloviční většinu hlasů nebo zůstanou pouze dva kandidáti. V tomto případě vítězí kandidát s větším počtem získaných hlasů (Hloušek – Kopeček – Šedo 2011: 170-171).

Každý volič disponuje jedním hlasem (Klíma 2003: 198), ale má právo dát preferenci každému kandidátovi na hlasovací listině podle jeho politických sympatií. Jedná se o jednokolový většinový systém, který vyžaduje absolutní většinu hlasů. Naznačený přenos hlasů nastupuje tehdy, jestliže žádný z kandidátů nezískal nadpoloviční většinu hlasů. V australském systému je kandidát zvolený za poslance obdržel-li po závěrečném sčítání nadpoloviční většinu hlasů a dochází ke zvolení kandidáta na širším konsensuálním základě. To znamená, že poslanci disponují reprezentativnějším mandátem a také se méně plýtvá hlasy, tudíž část voličů může díky preferenčním hlasům získat dodatečné zastoupení (Klíma 2003: 223-224). Austrálie je rozdělena na 150 jednomandátových volebních obvodů, které odpovídají počtu poslanců v dolní komoře Sněmovny reprezentantů. (Šanc 2007: 50).

3.4.2 Senát

Volby do horní komory australského federálního parlamentu probíhají na základě volebního systému jednoho přenosného hlasu (*single transferable vote*), přičemž každý australský stát či teritorium tvoří jeden vícemandátový volební obvod. Do Senátu se v letech 1901–1949 volilo dle většinového volebního systému⁹. Od roku 1949 probíhají volby do Senátu na základě proporčního volebního systému (Šanc 2007: 50).

Proporční volební systém umožňuje zájemcům získat místa v poměru k hlasování, které bylo dosaženo. Z tohoto důvodu jsou schopny menší strany (např. Zelení) získat křesla v Senátu (Australian Politics 2013h). Tento volební systém navíc usnadňuje nezávislým a kandidátům menších stran být úspěšnými ve volbách a umožňuje jim to získat funkci. V posledních desetiletích se stává, že vládní strana zpravidla nemá většinu hlasů v Senátu. To má za následek neschopnost zajistit potřebnou většinu pro schválení či změnu vládní legislativy (Parliament of Australia 2013c).

V rámci tohoto volebního systému se hlasuje ve vícemandátových obvodech, ale nepoužívají se stranické volební kandidátky. Voliči spíše než politické strany volí jednotlivé kandidáty. Používá se tu i metoda preferenčních hlasů, přičemž si volič určuje vlastní pořadí kandidátů na jedné listině, která je tvořena představiteli více politických stran (Klíma 2003: 201). První preference hlasů do Senátu se počítají stejně jako do dolní komory, Sněmovny reprezentantů. Kandidáti s největším počtem preferenčních hlasů jsou zvoleni do funkce okamžitě. Přebytky hlasů, kterými disponují zvolení kandidáti, se převedou kandidátům, jež se ocitli na druhém místě (AEC 2013b).

---

⁹ v letech 1901 až 1918 systémem prosté většiny (FPTP) a v letech 1919 až 1948 se používal preferenční volební systém (*preferential voting*)

3.5 Politické strany a stranický systém

Hlavními politickými stranami působícími v obou komorách parlamentu na federální úrovni v Austrálii jsou Australská labouristická strana, Liberální strana Austrálie a Národní strana Austrálie (Parliament of Australia 2013b). Strany, které ve volbách získaly podporu ve výši alespoň 4 %, mohou usilovat o státní příspěvek v rámci volebního financování (Australia Politics 2013i).

Liberální strana Austrálie a Národní strana Austrálie spolupracují v rámci koalice, z tohoto důvodu nelze hovořit o systému tří stran, ale prakticky v Austrálii funguje systém dvou politických stran. Původ bipartismu můžeme hledat v britském modelu (Šanc 2007: 51).

Registraci mohou provést australské politické strany, které jsou buď parlamentní stranou mající v parlamentu alespoň jednoho svého člena, a nebo politická strana, jež má nejméně 500 poslanců, kteří jsou oprávněni být na seznamu voličů. Žádost na registraci musí podepsat minimálně deset členů strany, z nichž jeden musí mít funkci tajemníka strany a současně zaplatit poplatek ve výši 500 dolarů (AEC 2013c).

Na přelomu 19. a 20. století došlo k vzestupu Australské labouristické strany, která se posléze stala masovou stranou australské politiky. Po roce 1910 zažila úspěch a působila na australské politické scéně jako dominantní síla. K vybudování pozice labouristů přispěly zásadní změny v organizaci jiných politických stran a stranického systému jako celku. Od roku 1920 byla labouristická strana v opozici vůči konzervativní straně (působila na politické scéně v Austrálii pod různými názvy) a Country straně založené na venkovských principech. Kolem roku 1940 se ukázala Liberální strana hlavní opoziční stranou Labour Party ve všech státech australské federace (Sharman 2013: 87).

Liberálně-národní koalice byla ve funkci od roku 1949 až do roku 1972, a znovu v letech 1975 až 1983. Labouristická strana byla u moci

v letech 1983 až 1996, poté se k moci vrátila koalice Liberální a Národní strany, vedená Johnem Howardem (The Commonwealth Yearbook 2012a). V březnu 1996 se konaly dramatické volby a labouristická vláda skončila při dosažení nejhoršího výsledku voleb a zvítězila Konzervativní aliance Národní a Liberální strany (Liščák – Fojtík 1998: 92-93).

Koaliční kabinet Liberální strany a Národní strany získal většinu křesel v parlamentu i ve volbách v roce 1998, 2001, 2004 (Šanc 2007: 40). Parlamentní volby konané v roce 2007 vyhrála Labouristická strana se ziskem 83 křesel a na druhém místě se ocitla koalice Liberální a Národní strany (ABC Elections 2007). Liberálně-národní koalice v čele s Johnem Howardem vyhrála federální volby v roce 2001 i v říjnu 2004. Ovšem ve volbách konaných v roce 2007 vyhrála labouristická strana v čele s předsedou Kevinem Ruddem, který se stal premiérem a signalizoval významný posun v domácí i zahraniční politice ratifikací Kjótského protokolu (The Commonwealth Yearbook 2012a). V roce 2010 se konaly prozatím poslední federální volby a žádné politické straně se nepodařilo zajistit potřebnou většinu ve Sněmovně reprezentantů. Nakonec se podařilo Labouristické straně v čele s dosavadní premiérkou Julií Gillard sestavit menšinovou vládu s podporou nezávislých poslanců (Election Resources 2010).

3.5.1 Hlavní (parlamentní) politické strany

Australská labouristická strana (*Australian Labor Party – ALP*)

Je považována za nejstarší australskou politickou stranu, jejíž kořeny sahají až do roku 1890. Na federální úrovni působila mezi lety 1983 a 1996 pod vedením Boba Hawkea a Paula Keatinga (Australian Politics 2013j). Programem této strany je budování národa, zlepšení života obyčejných pracovníků, podílení se na růstu ekonomiky a prosperity Austrálie, dále se zabývá otázkou budování státu

a respektování domorodých Australanů. Prezentuje se jako moderní sociálně demokratická strana. Dále propaguje univerzální zdravotní péči, spravedlnost na pracovišti a další (ALP 2013).

Liberální strana Austrálie (*Liberal party of Australia – LPA*)

Strana byla založena v roce 1944 sirem Robertem Menziesem, ale původně vznikla již v roce 1910. Od roku 1944 liberální strana působí v Austrálii na federální úrovni. Strana vládla v koalici s Národní stranou (dříve známou jako Country Party) (Australian Politics 2013k). Mezi nejdůležitější body programu této strany patří budování silné ekonomiky, tvorba nových pracovních míst, zlepšení životní úrovně lidí, zajištění bezpečnosti a ochrany země, vybudování stabilní a silné vlády a důraz na vzdělávání (LPA 2013). V současné době je strana považována za jednu z nejvlivnějších politických stran v Austrálii. Strana si zakládá na tradičních vazbách na Velkou Británii a na konstituční monarchii. Podporu má převážně ze strany podnikatelského sektoru z velkoměst (Šanc 2007: 52-53).

Národní strana Austrálie (*National Party of Australia – NPA*)

Je to druhá nejstarší politická strana, která vznikla v roce 1919, kdy byli její poslanci zvoleni do parlamentu. Strana podporovala Federální organizaci australských farmářů, kteří se dohodli na vytvoření nezávislé politické strany. Poté byla strana přejmenována na Australskou agrární stranu, která později měla i další názvy. Primárně strana nebyla jen agrární, ale bojovala za rovnost služeb a životního stylu mezi městy a venkovem, stejně jako za zlepšení ekonomických a obchodních příležitostí venkova (Nationals 2013a).

Prioritami volebního programu je budování silnějších regionálních ekonomik, zajištění udržitelného životního prostředí, podpora soukromého podnikání (Nationals 2013b). Strana je považována za konzervativní a při sestavování federálních vlád představuje slabšího člena koalice LPA a NPA (Šanc 2007: 53).

Australští zelení (Australian Greens – Greens)

Zelení představují jednu z nejnovějších australských politických stran. Formálně strana vznikla v srpnu 1992. Zelení jsou od roku 1996 zastoupeni ve federálním parlamentu, v Senátu. Největší úspěch měli ve federálních volbách 2010, kdy získali jeden mandát do Sněmovny reprezentantů. Program této strany je z velké části zaměřen na problematiku životního prostředí a také na problémy uprchlíků a chudoby (Greens 2013).

Australští demokraté (*Australian Democrats – AD*)

Strana vznikla sloučením Australské strany a Liberálního hnutí v roce 1977. Jde o politickou stranu sociálně – liberálního charakteru (Šanc 2007: 54). Strana je zastoupena v Senátu a ve svém programu se hlásí k boji za práva všech Australanů a důraz klade na otázku životního prostředí. Požadují cenově dostupné zdravotnictví a bezplatné vzdělávání (Democrats 2013).

3.6 Soudní systém

Soudní systém Austrálie je odvozen od britského modelu. Australskou soudní moc charakterizují dvě její roviny, federální a státní úroveň (Šanc 2007: 55). Ústava stanovuje, že soudní moc je vložena do

Nejvyššího soudu (známého jako High Court of Australia) a v řadu federálních soudů. Federální soudy jsou zřizovány parlamentem a jeho rozhodnutím, kdežto úloha Nejvyššího soudu je zakotvena v ústavě. Jednotliví soudci jsou jmenováni generálním guvernérem (The Commonwealth Network 2013). Soudci mohou povolání vykonávat do dosažení důchodového věku 70 let, přičemž generální guvernér může soudce odvolat, ale jen v případě rozhodnutí obou komor parlamentu (Šanc 2007: 56).

Nejvyšší soud (*High Court*)

Nejvyšší soud byl založen v roce 1901 a dnes sídlí v Canbeře a jednou za rok zasedá v každém hlavním městě jednotlivých států australské federace (High Court of Australia 2013a). Nejvyšší soud je nejvyšším orgánem v soudním systému Austrálie. Mezi funkce Nejvyššího soudu patří vykládat a uplatňovat právo Austrálie, rozhodovat případy zvláštního federálního významu (High Court of Australia 2013b). Nejvyšší soud se dále věnuje případům týkající se mezinárodního práva a ústavních záležitostí. Nejvyšší soud je tvořen 7 soudci (The Commonwealth Network 2013). Nejvyšší soud Austrálie řeší případy související s výkladem ústavy. Proti rozhodnutí Nejvyššího soudu není možné se odvolat. Rozhodnutí Nejvyššího soudu je závazné a konečné pro všechny ostatní soudy v Austrálii (High Court of Australia 2013c).

Federální soudní systém

Federální soud Austrálie (*Federal Court of Australia*) byl vytvořen v roce 1976, ale začal vykonávat svou funkci až o rok později. Federální soud má značné a různorodé pravomoci, neboť převzal část pravomocí Nejvyššího soudu a pravomoci Australského pracovněprávního soudu

a Federálního konkurzního soudu. Rozhoduje spory federálního významu a projednává odvolání proti rozsudkům jednotlivých soudců státních soudů, pokud se to netýká rodinného práva. Rozhoduje spory podle zákona, interpretuje veřejnoprávní předpis a rozvíjí obecné právo společenství (Federal Court of Australia 2013). Soud zasedá ve všech hlavních městech jednotlivých států federace. Na státní úrovni působí nižší soudy, střední soudy a Vrchní soud, proti jehož rozsudkům se lze odvolat k federálním soudům (Šanc 2007 56-57).

3.7 Samospráva

Každý stát australské federace má svou vlastní vládu v čele s guvernérem zastupujícím královnu. Pět států má dvoukomorové parlamenty a Queensland má jednokomorový parlament. Federální vláda je odpovědná za správu australského federálního území (The Commonwealth Yearbook 2012a). Výkonná moc je vykonávána prakticky premiérem a kabinetem, navíc ve svazových teritoriích nejsou jmenování generální guvernérů, ale v čele vlády stojí vrchní ministr (*Chief Minister*). V jednotlivých státech schvalují parlamenty ústavy, které nesmí být v rozporu s federální ústavou, stejně jako státní zákony (Šanc 2007: 57). Oblasti, kterými disponuje pouze federální vláda a jsou definovány v ústavě (obrana, zahraniční politika, imigrace, celní a spotřební daně, pošta). V odpovědnosti jednotlivých států jsou oblasti jako justice, školství, zdravotnictví a vnitrostátní doprava (The Commonwealth Yearbook 2012a). Daně jsou vybírány na federální úrovni. Ke komunikaci mezi jednotlivými stupni australské správy dochází v rámci několika institucí. Instituce Rada australských vlád (Council of Australian Governments – COAG), jejími členy jsou svazový ministerský předseda, státní premiéři, vrchní ministři teritorií a prezident asociace australských místních samospráv. Další institucí je Premiérský kongres (Premiers´

Conference) představující setkání státních ministrů, ministrů financí a Federálního premiéra (Šanc 2007: 57-58).

4. Politický systém Nového Zélandu

4.1 Ústavně právní dokumenty

Nový Zéland nemá psanou ústavu v jednom dokumentu, ale má celou řadu právních dokumentů podílejících se na ústavnosti Nového Zélandu. Mezi tyto dokumenty patří Ústavní zákon (*New Zealand – Constitution Act*) z roku 1986, který uznává královnu hlavou státu a popisuje vládu ve třech složkách: exekutivě, zákonodárství a soudnictví. Ústavní zákon konsolidoval dřívější akty a vyjasnil konvence (Teara 2012a). Dalším ústavním dokumentem je Zákon o deklaraci práv (*Bill of Rights*) z roku 1990 týkající se lidských práv a základních svobod na Novém Zélandu. Důležitým ústavním zákonem je také Volební zákon z roku 1993 (*Electoral Act*), který stanovuje průběh svobodných a demokratických voleb konaných na Novém Zélandu (Ministry of Justice 2013a). Ke klíčovým ústavním dokumentům se rovněž řadí Smlouva z Waitangi (*Treaty of Waitangi*) z roku 1840. Podpisem této smlouvy se Nový Zéland stal britskou kolonií. Dokument zaručuje právo britskému panovníkovi vládnout nad Novým Zélandem a zároveň Maori disponují stejnými právy jako britští občané. Druhá a třetí část této smlouvy vyvolala v průběhu let řadu sporů a to hlavně z důvodu rozdílného překladu anglické a maorské verze (New Zealand 2013a).

Ústavnost Nového Zélandu je zakotvena v jednotlivých zákonech, v konvenčních pravidlech a v soudních rozhodnutích. Všechny tyto tři prvky vytvářejí v zemi ústavní rámec a charakter politického systému. Ústavní zákon definuje základní charakteristiku státního zřízení Nového Zélandu, je základní chartou novodobé státnosti této země a definuje charakter a strukturu systému vládnutí (Ženíšek 2007: 68-70). Dalšími zákony, které nastiňují pravomoci a funkce státní moci, jsou např. State Sector Act 1988, Ombudsmen Act 1975, Official Information Act 1982 nebo Public Finance Act 1989 (The Governor-General 2013a).

Novozélandský systém vlády je založen na westminsterském modelu. Rozdělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní zajišťuje systém kontroly a rovnováhy (checks and balances) v rámci celého systému (Ministry of Justice 2013b).

4.2 Výkonná moc

4.2.1 Hlava státu

Hlavou Nového Zélandu je britská královna Alžběta II. Královna je zastoupena ve své roli generálním guvernérem (Teara 2012b). Mezi povinnosti královny patří jmenování generálního guvernéra na doporučení předsedy vlády. Při návštěvě Nového Zélandu královna přebírá řadu povinností, které jsou přeneseny na generálního guvernéra, například předsedá nově zvolenému parlamentu (The British Monarchy 2008/09e).

4.2.2 Generální guvernéř

V současné době funkci generálního guvernéra vykonává sir Jerry Mateparae. Guvernéř má tři překrývající se role, a to ústavní, slavnostní a společenskou. V rámci ústavní role generální guvernéř rozpouští parlament, žádá o souhlas s přijetím právních předpisů a formálně žádá vůdce vítězné strany ve volbách, která získá podporu většiny v parlamentu, o sestavení vlády. Ke slavnostním povinnostem náleží svolání zasedání nově sestaveného parlamentu, vítání zahraničních návštěv a účast na oslavách Waitangi Day¹⁰. Generální guvernéř vede nadstranické vedení, je patronem dobročinných akcí, sportovních a kulturních organizací po celé zemi (The British Monarchy 2008/09f).

---

¹⁰ Waitangi den (6. února) je státním svátkem Nového Zélandu a Novozélandčané si připomínají podepsání Smlouvy z Waitangi v roce 1840, na kterém se dohodly zástupci Britů a náčelníci Maorů.

Prvním generálním guvernérem, který byl rozený Novozélandčan, se stal sir Arthur Porritt v roce 1967. Všichni jeho nástupci byli novozélandskými občany. Generální guvernér dává souhlas k jednání Parlamentu a je vrchním velitelem ozbrojených sil. Generální guvernér se musí řídit konvencemi a pokyny ministrů, kteří mají podporu většiny členů Sněmovny reprezentantů (Teara 2012b).

Královna jmenuje generálního guvernéra na pět let. Generální guvernér je symbolem jednoty Nového Zélandu a je jmenován na doporučení předsedy vlády. Generální guvernér je nadstranický a nezapojuje se do jednání vlády. Královna ani guvernér nemají aktivní roli v novozélandské politice a ve výkonných funkcích vlády. Podle konvence je guvernér závislý na radách ministrů, až na jmenování ministerského předsedy po volbách (The Governor-General 2013a). Guvernér také disponuje pravomocemi jmenovat ministry vlády, soudce, za přísných podmínek rozpouštět Sněmovnu reprezentantů a udílet milosti (Ženíšek 2007: 72).

4.2.3 Ministerský předseda

Předseda vlády je politickým vůdcem vlády a je zodpovědný za její efektivní fungování. Ministerský předseda spolu s kabinetem zaujímá důležité postavení v novozélandském systému demokratické vlády (DPMC 2013a). Nový Zéland měl od roku 1856 celkem 38 premiérů a v průběhu 19. století byli předsedové vlád známí jako „premiéři“ (NZ History 2012). Ministerský předseda je na základě výsledků voleb jmenován do funkce generálním guvernérem. Mezi jeho hlavní kompetence radit generálnímu guvernérovi, podle nepsaných ústavních pravidel má právo navrhnout generálnímu guvernérovi jmenování popřípadě rezignaci jednotlivých ministrů vlády, rozpuštění parlamentu

a vyhlášení nových voleb (Ženíšek 2007: 73). Od roku 2010 je předsedou vlády sir John Key (DPMC 2013b).

4.2.4 Kabinet

Kabinet je centrálním orgánem novozélandské vlády a funguje jako kolektivní fórum, kde mohou ministři rozhodovat o vládních záležitostech. Kabinet pracuje prostřednictvím výborů a funguje z právního hlediska neformálně na základě konvencí (DPMC 2013c). Spolu s ministerským předsedou tvoří kabinet ministři kabinetní nebo mimokabinetní. Mimokabinetní ministři navštěvují jednání kabinetu pouze tehdy, pokud jim dá svolení předseda vlády (Ženíšek 2007: 75). Jednání v kabinetu řídí premiér nebo místopředseda vlády (v nepřítomnosti předsedy vlády) a zasedání se nejčastěji konají v pondělí. Většina otázek projednávaných na kabinetním zasedání byla již projednána dříve v příslušných výborech kabinetu. Diskuze mají obvykle neformální charakter. Jedinými přítomnými na zasedání kabinetu jsou předseda a místopředseda kabinetu. Rozhodnutí přijatá kabinetem jsou zaznamenána ve formální podobě připravených tajemníkem kabinetu. Skutečná diskuze na zasedáních není zaznamenávána formálně, ani neexistují zápisy z těchto jednání (DPMC 2013c).

4.2.5 Výkonná rada

Výkonná rada je nejvyšším formálním nástrojem systému vlády. Dle konvencí Výkonná rada zahrnuje všechny ministry kabinetu. Výkonné radě předsedá generální guvernér, který ale není její součástí. Hlavním úkolem Výkonné rady je poskytovat rady generálnímu guvernérovi, jež vedou k efektivním rozhodnutím vlády. Je to hlavní způsob, kterým vláda realizuje rozhodnutí potřebné právní síly. Výkonná rada zasedá každé

pondělí. Předseda Výkonné rady je přímo odpovědný generálnímu guvernérovi a jeho úkolem je účastnit se vládního zasedání Výkonné rady a podepisovat prohlášení (DPMC 2013d).

Výkonná rada se skládá ze všech ministrů kabinetu. Nejvyšším úředníkem Výkonné rady je tzv. Clerk of the Executive Council, oficiálně je jmenován generálním guvernérem na doporučení předsedy vlády a je přímo odpovědný generálnímu guvernérovi. Výkonná rada se schází po kabinetním jednání ve Wellingtonu, v budově parlamentu. V případě, že je generální guvernér nepřítomen na zasedání, předsedajícím se stává nejvýše postavený člen Výkonné rady (The Governor-General 2013b).

4.3 Zákonodárná moc

4.3.1 Parlament - Sněmovna reprezentantů

Novozélandský parlament je tvořen pouze jednou komorou, Sněmovnou reprezentantů. Sněmovna reprezentantů se skládá ze 120 poslanců, kteří jsou voleni na dobu 3 let, přičemž počet členů parlamentu se může lišit v závislosti na volebním výsledku (NZ Parliament 2013a). Novozélandský parlament byl nazýván v době před schválením Ústavního zákona Nového Zélandu z roku 1852 shromážděním (*General Assembly*) (Constitution Act 2013).

Parlament na Novém Zélandu představuje nejvyšší legislativní sílu a skládá se ze dvou částí: královny, zastoupené generálním guvernérem a jedinou komorou, Sněmovnou reprezentantů. Mezi pravomoci generálního guvernéra ve vztahu k parlamentu patří podepisování schválených zákonů, svolávání a rozpouštění parlamentu a vyhlášení voleb. Tyto pravomoci jsou vykonávány prostřednictvím ministrů, neboť generální guvernér nehraje v parlamentu aktivní roli. Mezi základní kompetence parlamentu Nového Zélandu patří kontrolovat činnost vlády, schvalovat zákony, daně a veřejné výdaje. Až do roku 1950 byl parlament

na Novém Zélandu dvoukomorový, skládal se z Legislativní rady (horní komora parlamentu) a Sněmovny reprezentantů (dolní komora parlamentu). Členové horní komory, Legislativní rady, byli spíše jmenováni než voleni. Na konci roku 1950 bylo rozhodnuto o zrušení Legislativní rady (NZ Parliament 2013b).

Sněmovna reprezentantů sídlí v novozélandském hlavním městě, Wellingtonu. Kandidáti vzeší z voleb se stávají členy parlamentu poté, co složí přísahu na slavnostním zasedání, které je řízeno generálním guvernérem. Sněmovna reprezentantů má několik zvláštních výborů (*Select Committee*), jejichž úkolem je prozkoumávat navrhované zákony a předkládaná stanoviska k zákonům (Ženíšek 2007: 77).

Součástí parlamentu na Novém Zélandu je předseda parlamentu (Speaker). Speaker je volen členy parlamentu a zastává klíčovou roli při reprezentaci Sněmovny reprezentantů, které předsedá. Mezi další úkoly Speakera patří udržování pořádku a chodu parlamentu, je zodpovědný za parlamentní výdaje. Pro správné fungování parlamentu je potřeba, aby byl Speaker nestranný. Speaker pochází z vládnoucí politické strany, ale po převzetí této funkce se stává nadstranickým. Až do roku 1990 nosil Speaker v parlamentu paruku. Mezi jeho úkoly patří dennodenně svolávat parlament k zasedání (NZ History 2013b).

4.3.2 Legislativní proces

Navrhovat zákony může každý člen parlamentu. Zákonům, které se nacházejí v procesu navržení, nesou anglický název „bill“ a nejvíce zákonů je navrhováno ministry vlády. Na Novém Zélandu musí každý navrhovaný zákon (Act) projít procesem o třech čteních. Obvykle je většina navrhovaných zákonů poslána po prvním čtení do příslušného zvláštního výboru novozélandského parlamentu. Ve zvláštním výboru je

návrh zákona detailně prostudován a daný výbor k návrhu zákona dodá případné dodatky a pozměňovací návrhy (Ženíšek 2007: 77-78).

V prvním čtení se diskutuje ohledně návrhu zákona a parlament rozhoduje o tom, zda by měl daný návrh zákona postoupit do další fáze. Pokud se parlament vysloví proti, návrh zákona neprošel. V případě, že se parlament shodl na postupu, je návrh zákona přeposlán do výboru k prozkoumání a rozhoduje se o změnách, které by měly být v návrhu provedeny. Následně se návrh s doporučenými změnami vytiskne a přejde k druhému čtení. Návrh může být znovu přečten a členové poté mohou diskutovat, popřípadě doporučit výboru případné změny daného návrhu. Změny, které nezískaly podporu jediného člena výboru, jsou předmětem hlasování na konci druhého čtení. Zatímco změny, které jsou podpořeny všemi členy výboru, jsou automaticky zaneseny do návrhu zákona. V případě, že návrh zákona projde řízením ve druhém čtení, je automaticky připraven k diskuzi ve výboru celého parlamentu. Členové parlamentu mají možnost diskutovat o ustanovení návrhu zákona a projednávat a navrhopvat jednotlivé změny. Jakmile je vytvořena konečná podoba návrhu zákona, je přetištěn s provedenými změnami. Návrh zákona přechází do třetího čtení. Ve třetím čtení probíhá diskuze o návrhu zákona v jeho konečné podobě a dochází k závěrečnému hlasování ve Sněmovně reprezentantů, kdy je buď návrh zákona přijat, nebo zamítnut. Zákon je platným až ve chvíli, kdy je podepsán generálním guvernérem (NZ Parliament 2013c).

4.3.3 Referendum

Referenda na Novém Zélandu jsou rozdělena na závazná nebo orientační (nezávazná), přičemž proces referenda může zahájit jak vláda, tak občané Nového Zélandu (Electoral Commission 2013a). Požádat o uspořádání celonárodního referenda může každý občan Nového

Zélandu. Pro konání referenda je nutné zajistit určitý počet podpisů, který podpoří uspořádání referenda (NZ Parliament 2013d). Podle dokumentu Citizens Initiated Referenda Act z roku 1993 se může nezávazné referendum konat na jakémkoliv téma. Proces vzniku referenda má 7 fází. Pořadatel shromažďuje podpisy nejméně 10 % oprávněných voličů na celostátní úrovni. Pokud je vše v pořádku Speaker představí petici sněmovně (NZ Parliament 2013e). Po sesbírání potřebných hlasů dochází ke kontrole celé petice. Generální guvernér má měsíc od okamžiku, kdy je návrh předložen Sněmovně reprezentantů, stanovit datum konání referenda. S konáním referenda musí souhlasit 75 % všech poslanců. Volební komise vyhlásí konečné výsledky referenda, přičemž vláda není povinna se výsledky referenda řídit (Ministry of Justice 2011).

V roce 1992 a 1993 byla uspořádána referenda, jež posléze rozhodla o přijetí smíšeného volebního systému. V referendu v roce 1992 se 84,7 % voličů vyslovilo pro změnu volebního systému a 70,5 % voličů preferovalo právě výše zmíněný systém. V referendu konaném v roce 1993 se voliči rozhodli pro smíšený volební systém (Cabada – Ženíšek 2003: 91; Electoral Commission 2013a).

4.4 Volební systém

Téměř celé 20. století používal Nový Zéland volební systém relativní většiny. Principem tohoto volebního systému je získání nadpoloviční většiny všech hlasů v jednomandátových obvodech (Teara 2012b: 5). Volební systém relativní většiny napomáhá velkým stranám. V roce 1993 byl tento volební systém nahrazen proporčním smíšeným volebním systémem. Historie reformy novozélandského volebního systému sahá do 80. let 20. století. Jedním z důvodů, proč došlo ke změně volebního systému, byla ztráta podpory občanů pro velké ekonomické změny, které prováděly vládní kabinet Labouristické a Národní strany. Dalším

důvodem změny volebního systému byl častý rozpor mezi volebními sliby a vládním programem politických stran realizovaným v praxi. Nespokojenost veřejného mínění s politickou scénou vedla k podpoře ostatních politických stran. Tyto strany v rámci disproporčního volebního systému neměly šanci uspět. Po volbách v roce 1984 a vítězství Labour Party byla jmenována Královská komise pro volební systém, která se měla zabývat alternativními volebními systémy a zjistit, jaký vhodný alternativní systém by se měl na Novém Zélandu zavést. Následně Komise v roce 1986 doporučila pro volby do parlamentu na Novém Zélandu přijetí proporčního smíšeného volebního systému (MMP). V roce 1992 a 1993 byla uspořádána referenda, která posléze rozhodla o přijetí smíšeného volebního systému. V září 1996 se uskutečnily první volby do novozélandského parlamentu podle smíšeného volebního systému a ukázalo se, že přijatý volební systém splnil očekávání, neboť změna systému přinesla otevření prostoru v parlamentu novým politickým jednotkám (Cabada – Ženíšek 2003: 90-91).

Registrovat se mohou politické strany, které mají minimálně 500 členů a zároveň splňují pravidlo účasti členů na kandidátce (Electoral Commission 2013b). Voličem se rozumí novozélandský občan starší 18 let, který má právo se zapsat a hlasovat ve volbách, přičemž hlasovat ve volbách není povinné (Electoral Commission 2013c).

4.4.1 Sněmovna reprezentantů

Do Sněmovny reprezentantů se využívá proporční volební smíšený systém (Election Resources 2011). Smíšený volební systém používaný na Novém Zélandu se skládá ze dvou částí, a to nominální (většinové) části a úrovně kandidátních listin (proporční části), přičemž voliči mají k dispozici dva hlasy. V každé části (úrovni) disponují voliči jedním

hlasem při obsazování 120 křesel v parlamentu. V prvních volbách bylo voleno pomocí většinové volby 65 poslanců v jednomandátových obvodech, z tohoto počtu 5 křesel bylo vyhrazeno zástupcům maorské menšiny. Druhými voličskými hlasy bylo v rámci jednoho obvodu (území Nového Zélandu) voleno proporčním volebním systémem zbylých 55 mandátů. V průběhu parlamentních voleb (v letech 1997, 2002, 2005) došlo ke změně poměru mezi nominální částí a úrovní kandidátních listin (Ženíšek 2007: 80-81). V letech 2005 až 2008 bylo voleno 121 poslanců, poté v letech 2008 až 2011 bylo v parlamentu 122 poslanců a v současné době je v parlamentu přítomných 121 poslanců (Electoral Commission 2013c).

Od zavedení proporčního smíšeného volebního systému je nepravděpodobné, že by jedna strana získala většinu křesel ve Sněmovně reprezentantů. Z tohoto důvodu musí strany po volbách mezi sebou vyjednávat, aby získaly potřebnou podporu k vytvoření vlády (NZ Parliament 2013b).

Pro proporční smíšené volební systémy je charakteristická jejich kompenzační metoda, neboť o celkové podobě Sněmovny reprezentantů rozhoduje hlas proporční volby. Proporční volba určuje, kolik bude mít každá strana poslanců zastoupených v parlamentu. Celkové zastoupení v parlamentu musí odpovídat zisku politické strany v proporční volbě bez ohledu na to, kolik daná strana získala křesel ve většinové volbě (Cabada – Ženíšek 2003: 92). Tyto kompenzační mandáty v příštích parlamentních volbách zvětší počet křesel v parlamentu o kandidáty, kteří se nacházejí na kandidátní listině určené pro proporční volbu. Kandidáti mají možnost duální kandidatury, tedy že mohou kandidovat jak v jednomandátovém volebním obvodu, tak zároveň i na volební kandidátce strany určené pro proporční volbu. Kandidátní listiny politických stran jsou uzavřené, tudíž voliči nemohou měnit pořadí jednotlivých kandidátů či jim přidělovat reference (Ženíšek 2007: 82). Pro to, aby se polická strana mohla

ucházet o posty v parlamentu, musí překročit 5 % volební práh nebo získat alespoň jeden mandát v nominální úrovni (Electoral Commission 2013d).

4.5 Politické strany a stranický systém

Velkou část druhé poloviny 20. století byl parlament na Novém Zélandu ovládán dvěma stranami: Národní a Labouristickou. Obě měly tak stejnou možnost získat většinu křesel ve volbách. Tato situace nakonec vedla ke změně volebního systému. Od roku 1996 je parlament volen pomocí proporčního smíšeného volebního systému (MMP), jenž klade důraz na parlamentní procesy, jejichž prostřednictvím vláda provádí svou politiku (NZ Parliament 2013b).

Lze říci, že současné parlamentní strany vznikaly na půdě parlamentu odtržením od Labouristické nebo Národní strany. Dnes je novozélandský stranický systém označován za „omezený multipartismus se dvěma dominantními stranami“, který je tvořen osmi politickými stranami: Labouristická strana, Národní strana, strana Nový Zéland především, Asociace spotřebitelů a daňových poplatníků, Strana Zelených Nového Zélandu, Jednotná budoucnost Nového Zélandu, Maorská strana a Strana Mana (Ženíšek 2007: 82-83).

První volby, ve kterých se použil smíšený volební systém, se konaly v roce 1996. Volby vyhrála Národní strana, ale byla nucena vytvořit koalici s New Zealand First, protože žádná strana nezískala potřebnou většinu křesel v parlamentu. Ve volbách v roce 1999 vyhrála Labouristická strana a vytvořila menšinovou vládu s Aliancí a podporou Strany Zelených. Stranickým vůdcem Labor Party se stala Helen Clark, která byla současně první ženou zvolenou do úřadu premiéra. Následující volby, v roce 2002, byly předčasné a vítězná Labor Party utvořila menšinovou koaliční vládu s Pokrokovou koalicí Jima Andertona

a Jednotnou budoucností Nového Zélandu. Vítězem voleb v roce 2005 se opět stala Labouristická strana a vytvořila menšinovou koaliční vládu za podpory stran Pokrokové koalice Jima Andertona, Jednotné budoucnosti Nového Zélandu a Nového Zélandu především. Poslední dvě strany výše zmiňované nebyly součástí vládní koalice a jejich straničtí lídři se stali vládními ministry mimo kabinet. V roce 2008 se konaly další volby, které vyhrála Národní strana v čele s Johnem Key a utvořila menšinovou vládu se stranami ACT Nový Zéland, Maorskou stranou a s podporou Jednotné budoucnosti (Election Resources 2011). V posledních parlamentních volbách konaných v listopadu 2011 zvítězila Národní strana se ziskem 59 mandátů, na druhém místě se umístila Labouristická strana se 34 křesly, následně Strana zelených se 14 mandáty, Nový Zéland s 8 mandáty a Strana Maorů získala 3 křesla v parlamentu. Po jednom mandátu získaly strany ACT Nový Zéland, Mana a Jednotná budoucnost. Národní strana v čele s Johnem Key utvořila koalici s ACT Novým Zélandem, Spojenou budoucností a Maorskou stranou (The Commonwealth Yearbook 2012).

4.5.1 Hlavní politické strany

Národní strana (*National Party*)

Národní strana se nachází v pravé části politického spektra (Ženíšek 2007: 87). Národní strana je klíčovým subjektem politické scény na Novém Zélandu. Předsedou strany je Hon John Key, který současně zastává post předsedy vlády. Národní strana usiluje o prosperitu a bezpečnost na Novém Zélandu a vytváření příležitostí pro všechny. Strana vyznává hodnoty: loajalita k Novému Zélandu, národní bezpečnost, rovné příležitosti a udržitelný rozvoj životního prostředí (NZ Parliament 2011).

Národní strana Nového Zélandu byla založena v roce 1936 ve Wellingtonu, spojením Reformní strany a Liberální strany. Reformní strana zastupovala zájmy venkova, zatímco liberálové zastupovali zájmy města. Strany se spojily a tvoří alternativu k socialistické vládě Labouristů. Snaha reprezentovat zájmy všech občanů je odrazem již v názvu strany (National 2013).

Labouristická strana (*Labor Party*)

Labouristická strana je jedna z nejdéle fungujících novozélandských stran a je řazena mezi tzv. zmodernizované levicové strany. Strana je dominantní silou ve stranickém systému Nového Zélandu (Ženíšek 2007: 86-87). Labouristická strana byla založena v roce 1916 a do parlamentu vstoupila v roce 1919. Stranickým vůdcem je David Shearer (NZ Parliament 2011). Strana usiluje o posílení ekonomiky, podporu rodin, financování vzdělání a zdravotnictví a podporu starých lidí, Maorů a všech národů, kteří považují Nový Zéland za svůj domov (Labour 2013).

Strana Zelených Nového Zélandu (*Green Party of Aotearoa/New Zealand*)

Strana zelených je opoziční stranou v novozélandském parlamentu. Strana byla zaregistrována v roce 1995 a v témže roce vstoupila do parlamentu. Strana má dva předsedy, Metiria Turei a Russel Norman. Strana zelených se zabývá tématy souvisejícími s životním prostředím a zabývá se otázkami ekologické udržitelnosti a spravedlivého rozdělování přírodních zdrojů (NZ Parliament 2011).

Strana vznikla v 70. letech 20. století, konkrétně v roce 1972 vznikla první celonárodní Strana zelených pod názvem Values Party. V roce 1999 získali Zelení poprvé křesla v parlamentu (Green Party 2013).

Nový Zéland především (*New Zealand First Party*)

Strana vznikla v roce 1994 a ještě v téže roce vstoupila do parlamentu. Zúčastnila se vlády v letech 1996–1998. Předseda této strany je Hon Winston Peters. Strana je založená na hodnotách týkajících se hospodářské a sociální politiky a zároveň usiluje o obnovení důvěry v demokratický proces (NZ Parliament 2011). Dále se strana věnuje zastavení sociálního a ekonomického úpadku země, obnovení spravedlnosti a příležitostí. Snahou strany je úsilí o dostupnost všech občanů k zdravotní péči a vzdělání. Stát má chránit své občany a zajistit jejich blahobyt. Strana vystupuje proti nedostatku spravedlnosti v hospodářské a sociální politice (NZ First 2013).

Maorská strana (*Māori Party*)

Strana Maorů byla registrována v červenci 2004 a vstoupila do parlamentu ve stejný rok. Všichni tři členové strany zastoupení v parlamentu hájí zájmy maorského voličstva. Lídři této strany jsou Hon Tariana Turia a Hon Dr Pita Sharples (NZ Parliament 2011).

Asociace spotřebitelů a daňových poplatníků Nového Zélandu (*ACT New Zealand*)

Strana ACT Nový Zéland vznikla v roce 1995 a do parlamentu vstoupila o rok později. Předsedou strany je Hon John Banks. Hlavním

cílem této strany je podporovat otevřenou, progresivní a benevolentní společnost (NZ Parliament 2011).

Jednotná budoucnost Nového Zélandu (*United Future New Zealand*)

Strana je křesťansky orientovaná a byla založena v roce 2000 po sloučení stran Budoucnost Nového Zélandu (Future New Zealand - dříve Křesťanští demokraté) a Jednotné strany (*United Party*). Strana vstoupila do parlamentu v roce 2001. V letech 2005 až 2008 byla součástí progresivní koaliční vlády (Ženíšek 2007: 89-90; NZ Parliament 2011). Strana usiluje o podporu spravedlivé, demokratické a otevřené společnosti a zároveň vyznává hodnoty svobody, rovnosti a pospolitosti. Mezi nejdůležitější hodnoty této strany patří svoboda projevu, vyznání, osobní zodpovědnost a do centra své politiky staví rodinu, kterou považuje za primární jednotku pro trvale udržitelnou společnost. Cílem strany je vybudovat moderní multikulturní společnost (United Future 2013).

Strana Mana (*Mana Party*)

Strana Mana byla založena v květnu 2011 a do parlamentu vstoupila ještě téhož roku v doplňovacích volbách (NZ Parliament 2011). Hlavními principy je chránit chudé a bezmocné. Naopak strana vystupuje proti vládě bohatých, mocných a celkově proti blahobytu. Zároveň vystupuje proti vládám, jež podporují zahraniční společnosti na úkor své země. Strana dále usiluje o plnou zaměstnanost, podporu rodin, bezplatné kvalitní vzdělání a nechťejí zatěžovat příjmy vysokými daněmi (Mana 2013).

4.6 Soudní systém

Na Novém Zélandu fungují soudy na základě ústavních principů. Soudní moc a soudní rozhodnutí jsou nezávislé na výkonné moci a parlamentu. Soudci rozhodují na základě výkladu práva schváleného novozélandským parlamentem (Ministry of Justice 2013b). Soudy disponují velkou řadou rolí a rozhodnutí jednotlivých soudců podléhají zákonu. Soudní systém na Novém Zélandu se skládá z Nejvyššího soudu (*Supreme Court*), Odvolacího soudu (*Court of Appeal*), Soudu vyšší instance (*High Court*) a řadou dalších oblastních soudů (*District Courts*). Dalšími typy soudů na Novém Zélandě jsou ty, které se zabývají konkrétními oblastmi práva, jako např. Family Court (soud zabývající se rodinným právem), Youth Court (soud věnující se mladým lidem ve věku 14-16 let), Employment Court (soud pracovněprávních vztahů), Māori Land Court (soud má pravomoc projednávat záležitosti týkající se vlastnictví půdy Maorů) (Ministry of Justice 2013c).

Soudy mají širokou škálu funkcí, mezi které patří řešení občanskoprávních sporů mezi občany, dodržování práv jednotlivce a vysvětlování zákonů. Aspektem právního státu je nestrannost a nezávislý přístup soudů. Soudy musí ctít zákony a zároveň musí vykládat jejich význam. Parlament někdy nesouhlasí s výkladem zákonů jednotlivých soudů a za těchto okolností může parlament provést změnu právního předpisu za účelem jeho srozumitelnějšího významu (Courts of NZ 2013a).

Nejvyšší soud

Nejvyšší soud byl zřízen v roce 2003 a byl ustanoven na základě dokumentu The Supreme Court Act 2003. Schválením tohoto dokumentu

byl ustanoven nový soud, Nejvyšší soud, který se stal nejvyšším soudním orgánem v zemi. Zákon o Nejvyšším soudu vstoupil v platnost 1. ledna 2004 a činnost zahájil 1. července 2004. Tento nejvyšší odvolací článek soudního systému nahradil Právní výbor Horní Komory parlamentu Nového Zélandu (někdy označován jako Soudní výbor Královské rady Velké Británie) plnil do ustanovení Nejvyššího soudu jeho roli. Součástí role nejvyššího soudce je funkce tzv. administrátora, jehož úkolem je zastupovat generálního guvernéra v jeho nepřítomnosti (Ženíšek 2007: 91; Ministry of Justice 2013d).

Odvolací soud

Odvolací soud sídlí ve Wellingtonu, ale pravidelně také zasedá v Aucklandu a Christchurchu. Odvolací soud existuje samostatně od roku 1962, kdy se stal samostatnou instancí soudnictví Nového Zélandu. Členy Odvolacího soudu tvoří předseda a dalších osm soudců pracujících zde na plný úvazek. Soud zasedá v panelech po pěti či po třech soudcích, v závislosti na povaze a významu konkrétního případu (Courts of NZ 2013b; Ministry of Justice 2013e). Předseda Odvolacího soudu (stejně jako předseda Nejvyššího soudu) zastává roli tzv. administrátora, jen s rozdílem, že předseda Odvolacího soudu zastupuje generálního guvernéra až jako druhý v pořadí (Ženíšek 2007: 92).

Soud vyšší instance

High Court byl založen v roce 1841 (do roku 1980 se nazýval Nejvyšší soud) a má zásadní roli v systému novozélandského soudnictví. Mezi jeho pravomoci patří odpovědnost za výklad a aplikaci práva na Novém Zélandu, udržování a uplatňování jednotného právního státu a dohled nad ostatními soudy a tribunály. Soud vyšší instance je tvořen

55 soudci (soudci z Nejvyššího soudu a Odvolacího soudu) a v čele stojí Vrchní soudce (*Chief Justice*). Soudci Soudu vyšší instance dohlíží na procesy ve většině občanskoprávních řízení (konkurzní řízení). Soudci tohoto soudu sídlí v Aucklandu, Wellingtonu a Christchurchu, přičemž dojíždí do dalších novozélandských měst (Courts of NZ 2013c; Ministry of Justice 2013f).

Tribunál Waitangi

Tribunál byl zřízen v roce 1975 na základě vytvoření zákona Waitangi Act. Tribunál představuje stálou vyšetřovací komisi, která je pověřena vyšetřováním obvinění vznesených ze strany maorského obyvatelstva v případech týkajících se porušení závazků plynoucích ze Smlouvy z Waitangi. Předsedou Tribunálu je soudce Soudu vyšší instance nebo soudce Māori Land Courtu. Tribunál se skládá z 20 členů jmenovaných generálním guvernérem na doporučení ministra pro maorské záležitosti. Téměř polovinu členů Tribunálu Waitangi tvoří Maori (Waitangi Tribunal 2013).

4.7 Samospráva

Samospráva Nového Zélandu disponuje dvěma úrovněmi nižších územních celků. Systém se skládá ze 16 krajských územních celků a 76 městských nebo okresních územních celků. Krajské jednotky mají v kompetencích např. správu oblasti veřejné dopravy a ochranu životního prostředí. Naopak okresy spravují knihovny, parky či místní komunikace (Local Councils 2011a; Ženišek 2007: 93-94).

Do systému samosprávy jsou voleni radní a starostové na tři roky a jejich úkolem je zastupovat své komunity, vytvářet rozhodnutí podporující stabilitu a prosperitu komunity (Local Councils 2011c). Pro

volby do jednotlivých celků samosprávy se volí podle volebního systému, který se používá i pro volby do Sněmovny reprezentantů (Local Councils 2011b).

Cookovy ostrovy a Niue jsou plně samosprávné státy nacházející se ve volném vztahu s Novým Zélandem. Tokelau je závislé území Nového Zélandu, ale disponuje určitou formou samosprávy. Nový Zéland má zvláštní vztah s Antarktidou, konkrétně s Rossovo závislým územím, které má pod svou správou (Teara 2012b: 10). Cookovy ostrovy a Niue disponují vlastní vládou a parlamenty a Nový Zéland je zodpovědný za obranu a zahraniční politiku obou přidružených zemí. Ostrovy Tokelau a Rossovo jsou závislá území Nového Zélandu a jsou tzv. vnějšími teritorii Nového Zélandu. Přidružené země a vnější teritoria se od sebe liší tím, do jaké míry jsou závislá na vládě Nového Zélandu (Ženíšek 2007: 94).

5. Komparace

Britský kolonialismus se projevuje v obou zemích, a to nejen společnou historií ve Společenství národů. Stopy koloniálního dědictví jsou zjevné ve státním uspořádání či ve vývoji volebních systémů. První shodný rys politických systémů obou zemí se týká formy vlády, neboť Austrálie a Nový Zéland jsou konstituční monarchie mající společnou hlavu státu, kterou je britská královna Alžběta II. Zároveň jsou oba státy parlamentními demokraciemi.

Státní uspořádání Austrálie je federace skládající se ze šesti států, disponující vlastními parlamenty a vládou, a dvou teritorií (Severní teritorium a Teritorium hlavního města). Součástí Australského svazu je také šest zámořských teritorií.

Nový Zéland je oproti Austrálii unitární stát rozkládající se na dvou hlavních ostrovech – Severním a Jižním ostrově a řadou dalších menších ostrovů. Pod novozélandskou správu spadají i zámořská území.

Zde je tedy rozdíl ve státním uspořádání obou zemí, neboť Austrálie je federace a Nový Zéland unitární stát. Současně se obě země vyznačují shodným rysem v podobě správy zámořských území.

Australská ústava funguje od roku 1901, kdy ji schválil britský parlament a jejím přijetím vznikl Australský svaz. Ústavnost Austrálie má psanou podobu, ale skládá se také z ústavních konvencí. Konvence mají nepsanou podobu a nejsou právně vymahatelné, ale jsou respektovány. Ústavu lze změnit pouze procesem referenda. Ústavu tvoří preambule, osm kapitol a zvláštní část zvaná „Schedule“.

Ústavnost Nového Zélandu není tvořena jedním dokumentem, ale řadou právních dokumentů podílejících se na jeho ústavnosti. Mezi nejdůležitější dokumenty patří Ústavní zákon (*New Zealand – Constitution Act*) z roku 1986, který uznává královnu hlavou státu. Ke klíčovým ústavním dokumentům se rovněž řadí Smlouva z Waitangi

(*Treaty of Waitangi*) z roku 1840, Zákon o deklaraci práv (*Bill of Rights*) z roku 1990 či také Volební zákon z roku 1993 (*Electoral Act*).

Za společný znak ústavnosti obou zemí lze považovat využívání nepsaných pravidel, konvencí, které jsou respektovány v politických systémech obou zemí. Naopak rozdíl mezi ústavními dokumenty Austrálie a Nového Zélandu je v jejich podobě a formě.

Společným znakem Austrálie a Nového Zélandu je jejich společné působení ve Společenství národů a v Poutě Koruny, což se vyznačuje tím, že respektují britskou královnu Alžbětu II. za svou svrchovanou hlavu státu.

Královna je v Austrálii zastoupená ve své funkci generálním guvernérem a zastává spíše ceremoniální roli. Od roku 1973 má oficiální titul „Královna Austrálie“. Jedinou kompetencí, kterou současná královna Alžběta II. disponuje, je jmenování generálního guvernéra do úřadu na základě doporučení ministerského předsedy.

Královna Alžběta II. je na Novém Zélandu titulována „královnou Nového Zélandu“. Má stejné postavení a v rukou stejnou kompetenci jako v Austrálii. Avšak královna není dle ústavního dokumentu řazena do výkonné moci, ale do samostatné kategorie. Taktéž je ve své funkci zastoupena generálním guvernérem a existují pro ni zvláštní zákony.

Panovník v obou zemích, tedy britská královna Alžběta II., se vyznačuje shodou ve své roli, postavení i pravomoci. Královna je zastupována ve svém postavení generálním guvernérem. Její role je spíše symbolická a ceremoniální.

Generální guvernér je v Austrálii zástupcem britské královny na federální úrovni. Do úřadu guvernéra se jmenuje vždy rodilý Australan. Generální guvernér je jmenován na základě dohody mezi britskou královnou a ministerským předsedou Austrálie. Svým podpisem schvaluje zákony přijaté oběma komorami federálního parlamentu a dále vypisuje parlamentní volby.

Generální guvernér na Novém Zélandu zastupuje královnu. Generálním guvernérem se obvykle stává rodilý Novozélandčan. Generální guvernér je symbolem jednoty Nového Zélandu a je jmenován královnou Alžbětou II. na doporučení předsedy vlády. Generální guvernér je nadstranický a nemá aktivní roli v novozélandské politice a ve výkonných funkcích vlády.

Pravomoci generálních guvernérů v Austrálii a na Novém Zélandu je možné považovat za shodné. Oba generální guvernéři svolávají a rozpouštějí parlament, formálně žádají vůdce vítězné strany ve volbách o sestavení vlády, jmenují ministry, soudce a další vysoce postavené úředníky a kontrasignují legislativní dokumenty. Za přísných podmínek a za určité situace mohou oba rozpouštět Sněmovnu reprezentantů. Generální guvernéři jsou jmenováni do funkce na pětileté volební období, přičemž do aktivní politiky příliš nezasahují.

Předseda vlády v Austrálii je obvykle vůdcem politické strany nebo koalice, která získala ve federálních volbách do Sněmovny reprezentantů většinu hlasů. Je hlavním poradcem generálního guvernéra, předsedá kabinetu, určuje vládní agendu a dohlíží na práci vlády. Premiér reprezentuje kabinet před oběma komorami parlamentu a je řazen mezi nejdůležitější články v procesu vytváření vládní politiky.

Premiér na Novém Zélandu je také politickým vůdcem vlády a je zodpovědný za její efektivní fungování. Ministerský předseda spolu s kabinetem zaujímá důležité postavení v novozélandském systému demokratické vlády a je na základě výsledků voleb jmenován do funkce generálním guvernérem. Mezi jeho hlavní kompetence patří úzká spolupráce s generálním guvernérem.

Je patrné, že se předsedové vlád jak v Austrálii, tak na Novém Zélandu vyznačují shodnými znaky, neboť oba premiéři zastávají spolu s vládním kabinetem nejdůležitější roli ve vládě. Ministerští předsedové obou představených politických systémů plní poradní funkci generálnímu

guvernérovi. Shodným znakem je rovněž stranický původ premiérů obou zemí, kteří pocházejí z politické strany, jež zvítězila ve volbách a získala většinou hlasů v parlamentu, a zároveň dané straně předsedají. Disponují shodnými kompetencemi, předsedají kabinetu. V Austrálii je zřízen Úřad ministerského předsedy, který představuje řídicí centrum kabinetu. Obdobné těleso s podobnou funkcí se na Novém Zélandu nenalzá.

Kabinet v Austrálii je klíčovým rozhodovacím orgánem vlády, na jehož schůzích se přijímají zásadní politická rozhodnutí. Kabinet tvoří přibližně polovina federálních ministrů. Federální ministři jsou vybíráni premiérem. Role kabinetu není zakotvena v ústavě, proto kabinet funguje na základě konvencí. Kabinet pracuje prostřednictvím výborů. Spolu s ministerským předsedou tvoří kabinet ministři kabinetní nebo mimokabinetní. Mimokabinetní ministři navštěvují jednání kabinetu pouze tehdy, pokud jim dá svolení předseda vlády.

Zde je shodným znakem ten fakt, že kabinety obou zemí jsou neoficiálními orgány, jejichž role nejsou ukotveny v ústavních dokumentech a řídí se konvencemi. Kabinetu v obou zemích předsedá premiér. Součástí australského kabinetu je Úřad ministerského předsedy představující řídicí centrum kabinetu, které v novozélandském kabinetu není. Zároveň se australský kabinet od novozélandského liší přítomností mimokabinetních ministrů. Další odlišností je skutečnost, že jednání a rozhodování kabinetu vychází z podkladů připravených buď v Austrálii resortními úředníky, či na Novém Zélandu v příslušných výborech kabinetu.

Úloha Federální výkonné rady v Austrálii je zakotvena v ústavě a funguje jako poradní orgán generálního guvernéra, který jmenuje členy Rady. Federální výkonná rada je kolektivním orgánem, který sdružuje ministry, ale vládní politiku prakticky nevytváří. Členy Rady jsou také parlamentní tajemníci, jmenovaní premiérem a pomáhají federálním ministrům řídit resort. Schůze Federální výkonné rady vede generální

guvernér a účastní se ho jen malý počet členů věnujících se projednávání otázce či tématu.

Výkonná rada na Novém Zélandu není zakotvena v ústavních dokumentech a podle konvencí zahrnuje všechny ministry kabinetu. Výkonné radě předsedá generální guvernér, který ale není její součástí. Hlavním úkolem Výkonné rady je poskytovat rady generálnímu guvernérovi, jež vedou k efektivním rozhodnutím vlády. Předseda Výkonné rady je přímo odpovědný generálnímu guvernérovi. Generální guvernér Výkonné radě předsedá, ale není jejím členem. Nejvyšším úředníkem Výkonné rady je tzv. Clerk of the Executive Council, oficiálně je jmenován generálním guvernérem na doporučení předsedy vlády a je přímo odpovědný generálnímu guvernérovi.

Společnými znaky obou Výkonných rad je, že jsou součástí výkonné moci, předsedá jim v obou případech generální guvernér. Výkonnou radu tvoří federální ministři v případě Austrálie, kdežto na Novém Zélandu je Výkonná rada tvořena kabinetními ministry. Tento orgán politiky v obou zemích přímo nevytváří. V případě Austrálie jsou součástí Výkonné rady také parlamentní tajemníci.

Australský parlament na federální úrovni se skládá z panovníka, dolní a horní komory. Federální dolní komoru, Sněmovnu reprezentantů, tvoří 150 členů volených na tři roky. Horní komoru federálního parlamentu, Senát, tvoří 76 členů volených na šest let, přičemž každé tři roky dochází k obměně jedné poloviny členů. Předseda Sněmovny je člen vládní strany nebo koalice, od kterého je očekáváno nadstranické jednání. Speaker běžně nehlasuje. Hlasuje pouze v případě, že výsledek jednání je nerozhodný, poté jeho hlas rozhoduje. Zasedání Senátu předsedá prezident (předseda) Senátu a je zvolen stejným způsobem jako předseda dolní komory federálního parlamentu. Na rozdíl od předsedy Sněmovny reprezentantů, hlasuje spolu s ostatními senátory a nemá právo rozhodovacího hlasu, pokud je hlasování nerozhodné.

Novozélandský parlament se skládá z panovníka a jedné komory parlamentu. Novozélandská Sněmovna reprezentantů je tvořena 120 členy, přičemž počet členů parlamentu se může lišit v závislosti na volebním výsledku. Sněmovna reprezentantů má několik zvláštních výborů, jejichž úkolem je prozkoumávat navrhované zákony. Součástí parlamentu na Novém Zélandu je předseda parlamentu. Speaker je volen členy parlamentu a zastává klíčovou roli při reprezentaci Sněmovny, které předsedá. Speaker pochází z vládnoucí politické strany, ale po převzetí této funkce se stává nadstranickým.

Zásadní rozdíl mezi australským a novozélandským parlamentem je v počtu komor parlamentu. Zatímco australský parlament na federální úrovni je tvořen dvěma komorami, novozélandský parlament je pouze jednokomorový. Dříve měl novozélandský parlament i horní komoru, Legislativní radu. Oproti volené Sněmovně reprezentantů, byli členové do horní komory jmenováni. Další rozdíl se nachází v počtu křesel dolních komor parlamentů. V případě Austrálie je ve Sněmovně reprezentantů přítomných 150 členů, zatímco v parlamentu Nového Zélandu je pouze 120 členů. Do Sněmovny reprezentantů se v obou zemích shodně volí na tříleté období. Součástí parlamentů obou zemí je předseda (Speaker), jehož pravomoci se v Austrálii i na Novém Zélandu shodují. Australský Speaker má možnost v případě nerozhodnutého hlasování uplatnit svůj rozhodující hlas. Touto pravomocí však novozélandský předseda parlamentu nedisponuje.

Legislativní proces na federální úrovni Austrálie probíhá v obou komorách parlamentu, neboť všechny navrhované zákony musí být schváleny oběma komorami. Obě komory mohou podat návrh zákona. Mezi pravomoci Senátu nepatří změna navrhovaných zákonů, může návrh zákona pouze odmítnout. Zákonodárny proces probíhá ve třech čteních, přičemž legislativní proces probíhá v příslušném parlamentním výboru, kde je do detailu prostudován. Návrh zákona musí být řádně

schválen oběma komorami parlamentu, poté dojde k jeho předložení generálnímu guvernérovi, který ho svým podpisem uvede v platnost. Senát má pravomoc návrhy zákonů zamítnout, nikoli však upravovat. Legislativní proces probíhá spíše ve Sněmovně reprezentantů než v Senátu. Senát legislativní proces spíše kontroluje, než aby inicioval vznik zákonů.

Návrh zákona na Novém Zélandu může podat každý člen parlamentu a každý navrhovaný zákon musí projít procesem o třech čteních. Obvykle je většina navrhovaných zákonů poslána po prvním čtení do příslušného zvláštního výboru novozélandského parlamentu, kde je návrh zákona detailně prostudován. Zákon musí být schválen ve Sněmovně reprezentantů a platným se stává ve chvíli, kdy je podepsán generálním guvernérem.

Legislativní proces se v obou zemích vyznačuje shodnými a rozdílnými znaky. Shodu nalézám v legislativním procesu, který prochází třemi čteními a po schválení návrhu zákona je kontrasignován generálním guvernérem. Z výše uvedených informací vyplývá, že legislativní proces v Austrálii probíhá ve větší míře v dolní komoře federálního parlamentu, zatímco Senát má spíše kontrolní funkci. I přesto, musí být zákony schváleny v obou komorách parlamentu. Na Novém Zélandu se návrhy zákonů projednávají v příslušných výborech.

Referendum v Austrálii je jediný způsob, jakým lze provést změnu australské ústavy. Hlasovat v referendu musí každý občan Austrálie starší 18 let. Účast na referendu je pro občany Austrálie povinná. Referendum je platné, pokud s návrhem souhlasí nadpoloviční většina voličů ve čtyřech státech a zároveň pro daný návrh musí hlasovat nadpoloviční většina všech voličů v rámci australské federace. Všechny ústavní změny musí být schváleny nadpoloviční většinou hlasů v obou komorách federálního parlamentu.

Referenda na Novém Zélandu jsou rozdělena na závazná nebo orientační. Proces referenda může zahájit jak vláda, tak občané Nového Zélandu. Pořadatel shromažďuje podpisy nejméně 10 % oprávněných voličů na celostátní úrovni. S konáním referenda musí souhlasit 75 % všech poslanců parlamentu. Volební komise vyhlásí konečné výsledky referenda, přičemž vláda není povinna se výsledky referenda řídit.

Proces referend hraje v obou politických systémech důležitou roli. Předmětem referenda jsou zásadní rozhodnutí ve státních záležitostech. V Austrálii je účast na referendu pro všechny voliče povinná. Na Novém Zélandu tato podmínka neplatí. Na Novém Zélandu vláda nemusí brát na výsledek referenda zřetel.

Pro volby do obou komor australského federálního parlamentu se využívají různé volební systémy. Do Sněmovny reprezentantů se používá alternativní volební systém, který probíhá v jednomandátových volebních obvodech. Volby do Senátu australského federálního parlamentu probíhají na základě volebního systému jednoho přenosného hlasu ve vícemandátových volebních obvodech. Proporční volební systém umožňuje získat mandát v poměru k počtu odevzdaných hlasů, kterých bylo dosaženo, a proto jsou menší strany a nezávislí kandidáti schopni získat křesla v Senátu. Voličem je každý australský občan starší 18 let, který má povinnost se zapsat a hlasovat ve volbách.

Na Novém Zélandu se užíval téměř po celé 20. století většinový volební systém relativní většiny. Od roku 1993 se začal využívat pro volby do parlamentu proporční smíšený volební systém. Voličem je každý novozélandský občan starší 18 let, který má povinnost se zapsat u voleb, ale nemá povinnost hlasovat.

Volební systémy se v obou zemích liší. V Austrálii se používá pro volby do obou komor rozdílný volební systém. Do novozélandského parlamentu se využívá smíšeného volebního systému. V průběhu 20. století se však v obou zemích využíval stejný volební systém, a to

většinový systém relativní většiny. V obou zemích je voličem každý občan starší 18 let, který má povinnost zapsat se u voleb. Na rozdíl od Nového Zélandu, volební systém Austrálie se ještě vyznačuje povinností volit. Povinnost hlasovat ve volbách zaručuje vysokou volební účast Australanů.

Stranický systém na federální úrovni v Austrálii je tvořen z Australské labouristické strany, Liberální strany Austrálie a Národní strany Austrálie. Poslední dvě zmíněné politické strany spolupracují v rámci koalice. Australský stranický systém prakticky funguje jako systém dvou politických stran, jehož původ můžeme hledat v britském modelu.

Novozélandský stranický systém byl ovládnán v průběhu druhé poloviny 20. století dvěma stranami Národní stranou a Labouristickou stranou. V současné době je stranický systém na Novém Zélandu označován za „omezený multipartismus se dvěma dominantními stranami“.

Ve stranickém systému obou zemí je patrný vliv britské tradice, neboť v Austrálii i na Novém Zélandu (do změny volebního systému, poté v omezené míře) je viděn systém dvou stran charakteristický právě pro Velkou Británii. Stranická struktura je klíčová pro dolní sněmovnu Austrálie i Nového Zélandu. V obou zemích vytváří vládu ta politická strana, která se stala vítězem v parlamentních volbách. Ve volbách v Austrálii se střídá u moci Australská labouristická strana či koalice tvořená Liberální stranou Austrálie a Národní stranou Austrálie. Dnes je novozélandský stranický systém charakteristický multipartismem a zároveň tím, že žádná strana není schopna získat většinu hlasů ve volbách a vládnout sama bez podpory koaličních partnerů. Z toho vyplývá, že stranický systém Austrálie vykazuje větší míru stability než stranický systém Nového Zélandu. Rovněž lze poukázat na fakt, že

původní obyvatelé Austrálie nemají vlastní politickou stranu oproti Maorům na Novém Zélandu.

Soudní systém je v Austrálii odvozen od britského modelu, přičemž struktura soudního systému je charakteristická státní a federální úrovní. Soudní moc je dle ústavy vložena do Nejvyššího soudu a řady federálních soudů. Federální soudy jsou zřizovány parlamentem a jeho rozhodnutím, kdežto úloha Nejvyššího soudu je zakotvena v ústavě. Jednotliví soudci jsou jmenováni generálním guvernérem. Vrcholný orgán soudní moci představuje Nejvyšší soud.

Soudní systém na Novém Zélandu je typický pouze státní úrovní a soudy fungují na základě ústavních principů. Novozélandský soudní systém se skládá z Nejvyššího soudu, Odvolacího soudu, Soudu vyšší instance a řadou dalších oblastních soudů. Aspektem právního státu je nestrannost a nezávislý přístup soudů.

Soudní systém Austrálie a Nového Zélandu se liší svojí strukturou. V Austrálii je soudní systém rozdělen na federální a státní úroveň. Novozélandský soudní systém se člení pouze na státní úrovní. Společným prvkem soudních mocí v obou státech je role Nejvyššího soudu, jenž představuje poslední soudní instanci.

Australská samospráva se člení na dvě úrovně, státní a federální. Každý stát australské federace má svou vlastní vládu v čele s guvernérem zastupujícím královnu. Výkonná moc je vykonávána prakticky premiérem a kabinetem, navíc ve svazových teritoriích nejsou jmenováni generální guvernéři, ale v čele vlády stojí vrchní ministr. V jednotlivých státech schvalují parlamenty ústavy, které nesmí být v rozporu s federální ústavou.

Samospráva Nového Zélandu disponuje dvěma úrovněmi nižších územních celků. Systém se skládá z 16 krajských územních celků a 76 okresních územních celků. Pro volby do jednotlivých celků samosprávy

se volí podle volebního systému, který se používá i pro volby do Sněmovny reprezentantů.

Samospráva obou zemí je těžko porovnatelná, neboť Austrálie je uspořádána federativně a Nový Zéland je unitární stát. Austrálie je tvořena federální a státní úrovní. Nový Zéland, který je rozdělen také na dvě úrovně, okresní a krajskou. Každou úroveň tvoří jiná struktura, disponující odlišnými pravomocemi.

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat jednotlivé prvky politických systémů Austrálie a Nového Zélandu a následně zjištěné informace komparovat. Z teoretické části práce vyplývá, že politické systémy obou zemí jsou charakteristické svou propojeností demokratických prvků a současně vlivem britské koloniální tradice.

Ze studia o politických systémech Austrálie a Nového Zélandu je patrné, že oba systémy jsou ovlivněny politickým systémem Velké Británie, z něhož jsou přejaty různé prvky. Charakteristické pro obě země však nejsou jen shodné prvky, ale obě země se vyznačují také odlišnými prvky. Obě země prošly společnou historií v Commonwealthu, která měla vliv právě na vytvoření současných politických systémů. Zároveň Austrálie i Nový Zéland jsou součástí Pouta koruny, které sdružuje země uznávající hlavou státu britskou královnu Alžbětu II. Austrálie i Nový Zéland mají stejnou formu vlády, neboť jsou to konstituční monarchie s parlamentní demokracií.

V případě státního uspořádání dochází k zásadní rozdílnosti. Austrálie je federace skládající se ze šesti států a dvou teritorií, zatímco Nový Zéland je unitárním státem. Oba státy mají pod svou správou řadu nezávislých území. Rozdílným rysem je podoba ústavních dokumentů. Austrálie má psanou ústavu, Nový Zéland má soubor ústavních dokumentů a nepsaných pravidel. Je nutné dodat, že ústavní dokumenty obou zemí svou činností a fungováním zakládají na využívání konvencí, nepsaných pravidel, a to i přesto, že Austrálie má psanou ústavu. Popisem ústavních dokumentů obou zemí byly nastíněny jednotlivé odlišnosti ústavních dokumentů Austrálie a Nového Zélandu.

Odlišnosti jsem shledala i ve volebním systému v obou zemích, neboť Austrálie používá pro volby do parlamentu na federální úrovni alternativní „australský“ volební systém, zatímco Nový Zéland používá

smíšený volební systém. Stopy koloniálního dědictví jsou patrné při pohledu na hlavu Austrálie i Nového Zélandu. Panovníkem je britská královna disponující v obou politických systémech převážně ceremoniální rolí, neboť v průběhu druhé poloviny 20. století byly zpřetrhány veškeré vazby plynoucí ze vztahu Velké Británie a Austrálie i Nového Zélandu. V Austrálii má Alžběta II. označení „Královna Austrálie“. V obou zemích disponuje panovník shodnou pravomocí a to, jmenovat generálního guvernéra na doporučení ministerského předsedy. Výkonná moc v Austrálii je stejně jako na Novém Zélandu tvořena stejnými orgány.

Rozdílným prvkem, kterým se vyznačuje zákonodárná moc v obou státech je skutečnost, že australský federální parlament se skládá ze dvou komor, dolní komory (Sněmovny reprezentantů) a horní komory (Senátu). Oproti tomu parlament Nového Zélandu je jednokomorový. Další odlišnost jsem shledala v rozdílném používání volebních systémů do parlamentů obou zemí. Pro volby do Austrálie se používá australský alternativní volební systém. Do horní komory australského parlamentu se používá proporční volební systém. Novozélandský volební systém byl změněn v referendu konaném v roce 1993 na smíšený volební systém.

Stranické systémy vykazují také odlišnosti. Australský systém je považován za systém dvou stran. Stranický systém je složen z Národní strany Austrálie, Liberální strany Austrálie a Australské labouristické strany, přičemž první dvě zmíněné strany spolupracují v rámci koalice. Mimo tyto dvě dominantní politické strany v Austrálii dále působí další politické subjekty, které mají spíše marginální povahu v systému ve vztahu k předchozím dvěma politickým entitám. Australský stranický systém, díky působení britského vlivu, je stabilní a vytváří stabilní vlády. Nový Zéland je považován za multipartismus se dvěma dominantními stranami a je charakteristický tím, že žádná politická strana není schopna získat většinu křesel ve volbách a vládnout bez pomoci koaličních partnerů. Na stranické scéně Nového Zélandu působí osm politických

stran. Proměnu stranického systému z bipartismu na multipartismus se dvěma dominantními stranami má podle mého názoru již zmíněná změna volebního systému v referendu v roce 1993. Tato změna taktéž zapříčinila skutečnost, že novozélandský stranický systém nevykazuje takovou stabilitu jako stranický systém Austrálie.

Odlišnosti se nalézají i v samosprávách australského i novozélandského politického systému. Rozdíly jsou dané právě možnou vzájemnou neporovnatelností obou zemí. Jak již bylo výše zmíněno, zásadním rozdílem obou zemí je jejich vnitřní uspořádání obou států.

Cílem práce bylo zjistit, zda je možné nalézt shodné, popřípadě odlišné prvky mezi politickými systémy obou zemí. V exekutivní rovině se obě země vyznačují téměř shodnými prvky. V zákonodárné moci se obě země liší v počtu komor, neboť australský parlament se skládá z dolní i horní komory, přičemž v novozélandském parlamentu horní komora chybí. Politický systém Austrálie a Zélandu se liší především ve volebním a stranickém systému.

Uvědomuji si, že politické systémy Austrálie a Nového Zélandu jsou unikátní a vyznačují se mnohými aspekty, jež by si zasloužily další a podrobnější bádání. Studium těchto aspektů překračuje stanovený rozsah práce a z tohoto důvodu se jim nebylo možné tolik věnovat. Vzniká tím námět pro další mé studium.

Předpoklad uvedený v úvodu bakalářské práce, že naleznu aspekty shodné i odlišné mezi porovnávanými částmi politických systémů Austrálie a Nového Zélandu, byl správný.

7. Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

Blainey, Geoffrey (1999). *Dějiny Austrálie* (Praha: Lidové noviny).

Cabada, L. – Ženíšek, M. (2003). Vybrané příklady smíšených volebních systémů. In: Cabada, L. – Ženíšek, M., *Smíšené volební systémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 66-146.

Ferguson, Mall (2007). *Britské impérium. Cesta k modernímu světu* (Praha: Prostor).

Grahamová, Jeanine (2003). Život prvních usedlíků. In: Sinclair, Keith. *Dějiny Nového Zélandu* (Praha: Lidové noviny), s. 52-70.

Hloušek, L. – Kopeček, L. – Šedo, J. (2011). Volební systémy a politický systém. In: Hloušek, L. – Kopeček, L. – Šedo, J. *Politické systémy* (Brno: Barrister & Principal), s. 161-186.

Hnízdo, Bořivoj (1995). Svět jako globální politický region. In: Hnízdo, Bořivoj, *Mezinárodní perspektivy politických regionů* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu politiku), s. 12-54.

Honzák, F. – Pečenka, M. (1998). Austrálie. In: Honzák, F. – Pečenka, M.: *Státy a jejich představitelé* (Praha: Libri), s. 24-25.

Honzák, F. – Pečenka, M. (1998). Nový Zéland. In: Honzák, F. – Pečenka, M.: *Státy a jejich představitelé*, Libri: Praha, s. 235-236.

Churchill, Winston S. (1999). Obnovení impéria a reforma. Migrace národů: Austrálie a Nový Zéland. In: Churchill, Winston S. *Velké demokracie* (Praha: Argo), s. 89-99.

Chytilík, R. – Šedo, J. – Lebeda, T. – Čaloud, D. (2009). Většinové volební systémy. In: Chytilík, R. – Šedo, J. – Lebeda, T. – Čaloud, D. *Volební systémy* (Portál: Praha), s. 111-166.

Johanisová, Jiřina (1998). *Nástin historie a kultury anglicky mluvících zemí* (České Budějovice: Jihočeská univerzita).

Klíma, Michal (2003). Volby a volební systémy. In: Klíma, Michal. *Volby a politické strany v moderních demokraciích* (Praha: Radix), s. 184-254.

Kubát, Michal (2007). Volby a volební systémy. In: Cabada, L. – Kubát, M.: *Úvod do studia politické vědy* (Plzeň: Aleš Čeněk), 251-303.

Liščák, V. – Fojtík, P. (1998). Austrálie. In: Liščák, V. – Fojtík, P.: *Státy a území světa* (Praha: Libri), s. 90-94.

Liščák, V. – Fojtík, P. (1998). Nový Zéland. In: Liščák, V. – Fojtík, P.: *Státy a území světa* (Praha: Libri), s. 655-658.

Orangeová, Claudia (2003). Maorové a Británie. In: Sinclair, Keith a kol. *Dějiny Nového Zélandu* (Praha: Lidové noviny), s. 27-51.

Romancov, Michael (2008). Commonwealth - vznik a vývoj. In: Šanc, David – Ženíšek, Marek a kol., *Commonwealth. Z perspektivy politické vědy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 7-36.

Říchová, Blanka (2002). Komparativní politologie. In: Cabada, L. – Kubát, M. a kol., *Úvod do studia politické vědy* (Praha: Eurolex Bohemia), s. 74-102.

Sharman, Campbell (2013). The Party Systems of the Australian States: Patterns of Partisan Competition, 1945–1986. *Federalism in Australia*, Vol. 20, No. 4, s. 85-104.

Šanc, David (2007). Politický systém Austrálie. In: Ženíšek, Marek – Šanc, David a kol., *Commonwealth. Politické systémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 34-59.

Ženíšek, Marek (2007). Politický systém Nového Zélandu. In: Ženíšek, Marek – Šanc, David a kol., *Commonwealth. Politické systémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 61-94.

Prameny

ABC Elections (2007). Australia Votes 21. 12. 2007 (<http://www.abc.net.au/elections/federal/2007/>, 25. 2. 2013).

AEC (2013a) Compulsory Voting (http://www.aec.gov.au/Voting/Compulsory_Voting.htm, 10. 3. 2013).

AEC (2013b). How the Senate votes are counted (http://www.aec.gov.au/Voting/counting/senate_count.htm, 21. 3. 2013).

AEC (2013c) Party registration overview (http://www.aec.gov.au/Parties_and_Representatives/party_registration/overview.htm, 10. 3. 2013).

AEC (2013d). Referendums (<http://www.aec.gov.au/Elections/referendums/index.htm>, 22. 3. 2013).

ALP (2013). National Platform (<http://www.alp.org.au/getattachment/fdfef386-48e4-4ead-be88-d099e884bc54/our-platform/>, 10. 3. 2013).

Australian Government (2010). Convicts and the British colonies in Australia (<http://australia.gov.au/about-australia/australian-story/convicts-and-the-british-colonies>, 2. 3. 2013).

Australian Government (2007). Federation (<http://australia.gov.au/about-australia/australian-story/federation>, 2. 3. 2013).

Australian Government (2013). Our people (<http://australia.gov.au/about-australia/our-country/our-people>, 2. 3. 2013).

Australian Government (2003). The Constitution (<http://www.comlaw.gov.au/Details/C2004C00469>, 12. 3. 2013).

Australian Politics (2013a). Australian Constitution - Overview (<http://australianpolitics.com/constitution-aus/text/overview>, 3. 2. 2013).

Australian Politics (2013b). Constitutional and Parliamentary Conventions (<http://australianpolitics.com/executive-government/cabinet-ministry/conventions>, 4. 3. 2013).

Australian Politics (2013c). Governor-General (<http://australianpolitics.com/constitution-aus/governor-general>, 12. 3. 2013).

Australian Politics (2013d). Prime Minister: Roles, Powe & Restraints (<http://australianpolitics.com/executive-government/prime-minister/prime-minister-roles-powers-restraints>, 3. 3. 2013).

Australian Politics (2013e). Executive Council. (<http://australianpolitics.com/executive-government/cabinet-ministry/executive-council>, 10. 3. 2013).

Australian Politics (2013f). Cabinet & Ministry (<http://australianpolitics.com/executive-government/cabinet-ministry>, 10. 3. 2013).

Australian Politics (2013g). Overview Of The Australian Parliament (<http://australianpolitics.com/parliament-federal/overview>, 10. 3. 2013).

Australian Politics (2013h). Features Of A Democratic Electoral System (<http://australianpolitics.com/voting/electoral-system/features-of-a-democratic-electoral-system>, 15. 3. 2013).

Australia Politics (2013i). List of Registered Political Parties (<http://australianpolitics.com/political-parties/list-of-registered-political-parties>, 10. 3. 2013).

Australian Politics (2013j). Australian Labor Party (<http://australianpolitics.com/political-parties/alp>, 10. 3. 2013).

Australian Politics (2013k). Liberal Party (<http://australianpolitics.com/political-parties/liberal>, 10. 3. 2013).

Australian Politics (2013l). Compulsory Voting (<http://australianpolitics.com/voting/electoral-system>, 10. 3. 2013).

Central Intelligence Agency (2013a). The World Factbook. Australia (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/as.html>, 25. 2. 2013).

Central Intelligence Agency (2013b). The World Factbook. New Zealand (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/nz.html>, 13. 3. 2013).

Constitution Act 1986 (2013). (http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/ca19861986n114215/, 31. 3. 2013).

Courts of New Zealand (2013a). The Role of the Courts (<http://www.courtsofnz.govt.nz/about/system/role/overview>, 22. 3. 2013).

Courts of New Zealand (2013b). The History of the Court of Appeal (<http://www.courtsofnz.govt.nz/about/appeal/history>, 22. 3. 2013).

Courts of New Zealand (2013c). The History of the High Court (<http://www.courtsofnz.govt.nz/about/high/history>, 22. 3. 2013).

Democrats (2013). The Australian Democrats are here to stay (<http://www.democrats.org.au/about/index.htm?request=key+principles>, 10. 3. 2013).

Department of the Prime Minister and Cabinet (2013a). About DPMC (<http://www.dPMC.govt.nz/dPMC>, 18. 3. 2013).

Department of the Prime Minister and Cabinet (2013b). Prime minister (<http://www.dPMC.govt.nz/cabinet/portfolios/prime-minister>, 18. 3. 2013).

Department of the Prime Minister and Cabinet (2013c). Cabinet (<http://www.dPMC.govt.nz/cabinet/cabinet>, 18.3. 2013).

Department of the Prime Minister and Cabinet (2013d). Executive Council (<http://www.dPMC.govt.nz/cabinet/ministers/executive>, 18. 3. 2013).

Election Resources (2010). Australia (<http://electionresources.org/au/#RESOURCES>, 21. 3. 2013).

Election Resources (2011). New Zealand (<http://electionresources.org/nz/>, 22. 3. 2013).

Electoral Commission (2013a). Referenda (<http://www.elections.org.nz/voting-system/referenda>, 21. 3. 2013).

Electoral Commission (2013b). Registered political parties (<http://www.elections.org.nz/parties-candidates/registered-political-parties-0>, 22. 3. 2013).

Electoral Commission (2013c). How are MPS elected? (<http://www.elections.org.nz/voting-system/mmp-voting-system/how-are-mps-elected>, 22. 3. 2013).

Electoral Commission (2013d). MMP Voting System (<http://www.elections.org.nz/voting-system/mmp-voting-system>, 22. 3. 2013).

Federal Court of Australia (2013). The Court's Jurisdiction (<http://www.fedcourt.gov.au/about/jurisdiction>, 10. 3. 2013).

Governor-General of the Commonwealth of Australia (2013). Governor-General's Role (<http://www.gg.gov.au/governor-generals-role>, 10. 3. 2013).

Green Party (2013). The History of The Green Party (<http://www.greens.org.nz/page/history-green-party>, 22. 3. 2013).

Greens (2013). About the Greens (<http://greens.org.au/our-story>, 10. 3. 2013).

High Court of Australia (2013a). History of the High Court (<http://www.hcourt.gov.au/about/history>, 10. 3. 2013).

High Court of Australia (2013b). Role of High Court (<http://www.hcourt.gov.au/about/role-of-the-high-court>, 10. 3. 2013).

High Court of Australia (2013c). Operation of High Court (<http://www.hcourt.gov.au/about/operation>, 10. 3. 2013).

Labour (2013). History (<http://www.labour.org.nz/about-us>, 22. 3. 2013).

Local Councils (2011a). About Local Government (http://www.localcouncils.govt.nz/lqip.nsf/wpg_URL/About-Local-Government-Index?OpenDocument, 21. 3. 2013).

Local Councils (2011b). Voting and Becoming a Councillor (http://www.localcouncils.govt.nz/lqip.nsf/wpg_url/About-Local-Government-Participate-In-Local-Government-Voting-and-Becoming-a-Councillor?OpenDocument#ElectionSystems, 21. 3. 2013).

Local Councils (2011c). Councillors and Mayors (http://www.localcouncils.govt.nz/lqip.nsf/wpg_URL/About-Local-Government-Local-Government-In-New-Zealand-Councillors-and-Mayors, 21. 3. 2013).

LPA (2013). Our Plan (http://lpa.webcontent.s3.amazonaws.com/realsolutions/LPA%20Policy%20Booklet%20210x210_pages.pdf, 10. 3. 2013).

Mana (2013). Founding Principles (<http://mana.net.nz/founding-principles/>, 22. 3. 2013).

Ministry of Justice (2011) The Citizens Initiated Referenda Act 1993 (<http://www.justice.govt.nz/publications/publications-archived/2001/the-citizen-initiated-referenda-act-1993/publication>, 21. 3. 2013).

Ministry of Justice (2013a). Constitutional Policy and Human Rights (<http://www.justice.govt.nz/policy/constitutional-law-and-human-rights>, 14. 3. 2013).

Ministry of Justice (2013b). The Judiciary (<http://www.justice.govt.nz/courts/the-judiciary/home>, 18. 3. 2013).

Ministry of Justice (2013c). Courts (<http://www.justice.govt.nz/courts>, 22. 3. 2013).

Ministry of Justice (2013d). Supreme Court of New Zealand (<http://www.justice.govt.nz/courts/the-supreme-court/Index>, 22. 3. 2013).

Ministry of Justice (2013e). Court of Appeal (<http://www.justice.govt.nz/courts/court-of-appeal/court-of-appeal-home>, 22. 3. 2013).

Ministry of Justice (2013f). High Court (<http://www.justice.govt.nz/courts/high-court/high-court-home>, 22. 3. 2013).

National (2013). History of the National Party (<http://www.national.org.nz/About/history.aspx>, 22. 3. 2013).

Nationals (2013a). Our history (<http://www.nationals.org.au/AboutTheNationals/OurHistory.aspx>, 20. 3. 2013).

Nationals (2013b). What we stand for (<http://www.nationals.org.au/AboutTheNationals/WhatWeStandFor.aspx>, 10. 3. 2013).

New Zealand (2013a). Treaty of Waitangi (<http://www.newzealand.com/au/feature/treaty-of-waitangi/>, 14. 3. 2013).

New Zealand First (2013). What We Stand For (<http://nzfirst.org.nz/what-we-stand-for>, 22. 3. 2013).

New Zealand History (2012). Premiers and Prime Ministers (<http://www.nzhistory.net.nz/politics/premiers-and-pms>, 18. 3. 2013).

New Zealand History (2013a). The Treaty in brief (<http://www.nzhistory.net.nz/politics/treaty/the-treaty-in-brief>, 14. 3. 2013).

New Zealand History (2013b). The Speaker (<http://www.nzhistory.net.nz/politics/house-of-representatives/speaker>, 21. 3. 2013).

New Zealand Parliament (2011). Parliamentary parties (<http://www.parliament.nz/en-NZ/MPP/Parties/>, 22. 3. 2013).

New Zealand Parliament (2013a). Our system of government (<http://www.parliament.nz/en-NZ/AboutParl/HowPWorks/OurSystem/1/8/e/00CLOOCHowPWorks111-Our-system-of-government.htm>, 21. 3. 2013).

New Zealand Parliament (2013b). Facts sheets (http://www.parliament.nz/en-NZ/AboutParl/HowPWorks/FactSheets/0/e/7/00HOOOCPubResAboutFactSheetsWhat1-Parliament-Brief-What-is-Parliament.htm#_Toc265853362, 21. 3. 2013).

New Zealand Parliament (2013c). How laws are made (<http://www.parliament.nz/en-NZ/AboutParl/HowPWorks/Laws/7/5/6/75639197bdf4a15b57eaaade358509e.htm>, 21. 3. 2013).

New Zealand Parliament (2013d). Seek a referendum (<http://www.parliament.nz/en-NZ/AboutParl/GetInvolved/Referendum/>, 21. 3. 2013).

New Zealand Parliament (2013e). Summary (<http://www.parliament.nz/en->

NZ/AboutParl/GetInvolved/Referendum/Summary/2/c/f/00CLOOC_Refere
ndumProposals_1-Citizens-initiated-referenda.htm, 21. 3. 2013).

Parliament of Australia (2013a). Parliament and Government
(http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Work_of_the_Parliament/Forming_and_Governing_a_Nation/parl, 10. 3. 2013).

Parliament of Australia (2013b). About the House of Representatives
(http://www.aph.gov.au/About_Parliament/House_of_Representatives/About_the_House_of_Representatives, 10. 3. 2013).

Parliament of Australia (2013c). About the Senate
(http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Senate/About_the_Senate#top,
18. 3. 2013).

Prime Minister of Australia (2013). Your PM (<http://www.pm.gov.au/your-pm>, 5. 3. 2013).

Teara. The Encyclopedia of New Zealand (2012a). The constitution
(<http://www.teara.govt.nz/en/nation-and-government/page-3>, 14. 3. 2013),
3.

Teara. The Encyclopedia of New Zealand (2012b). National and
Government (<http://www.teara.govt.nz/en/nation-and-government/page-4>,
18. 3. 2013), 4, 5, 10.

The Commonwealth (2013a). *Commonwealth at 60* .
(http://www.thecommonwealth.org/Internal/191086/191247/34493/187367/commonwealth_at_60/, 18. 2. 2013).

The Commonwealth (2013b). History.
(<http://www.thecommonwealth.org/Internal/191086/191247/34493/history/>
, 18. 2. 2013).

The Commonwealth Network (2013). Australia. Government (<http://www.commonwealthofnations.org/government/pacific/australia/>, 4. 3. 2013).

The Commonwealth Yearbook (2012a). Australia (http://www.commonwealthofnations.org/wp-content/uploads/2012/10/australia_country_profile.pdf, 2. 3. 2013).

The Commonwealth Yearbook (2012b). New Zealand (http://www.commonwealthofnations.org/wp-content/uploads/2012/10/new_zealand_country_profile.pdf, 13. 3. 2013).

The Governor-General (2013a) New Zealand's Constitution (<http://gg.govt.nz/role/constofnz.htm>, 18. 3. 2013).

The Governor-General (2013b). The Executive Council (<http://gg.govt.nz/content/executive-council>, 18. 3. 2013).

The official website of The British Monarchy (2008/09a). History and present government (<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/NewZealand/Historyandpresentgovernment.aspx>, 14. 3. 2013).

The official website of The British Monarchy (2008/09b). What is the Commonwealth Realm? (<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/QueenandCommonwealth/WhatisaCommonwealthRealm.aspx>, 18. 3. 2013).

The official website of British Monarchy (2008/09c). The Queen's role in Australia (<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/Australia/TheQueensroleinAustralia.aspx>, 12. 3. 2013).

The official website of British Monarchy (2008/09d). The role of the Governor-General
(<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/Australia/AusGovGen.aspx>, 12. 3. 2013).

The official website of The British Monarchy (2008/09e). Queen and New Zealand
(<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/NewZealand/NewZealand.aspx>, 18. 3. 2013).

The official website of The British Monarchy (2008/09f). The role of the Governor-general
(<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/NewZealand/NZGovGen.aspx>, 18. 3. 2013).

United Future (2013). Our Principles
(<http://www.unitedfuture.org.nz/about-us/>, 22. 3. 2013).

Waitangi Tribunal (2013). Waitangi Tribunal Introduction
(<http://www.waitangi-tribunal.govt.nz/about/intro.asp>, 22. 3. 2013).

8. Resumé

The topic of this thesis is a comparative study of political systems of Australia and New Zealand. Australian and New Zealand's political systems are distinctive with the degree to which the democratic elements and British colonial tradition are interconnected. The text provides information on the common historical background and the Commonwealth, as these elements shaped the political systems into the forms existing today. On the other hand there are some diverse elements in these two political systems. Australia is constitutional monarchy with alternative "Australian" electoral system and written constitution. Australia is federation while New Zealand is unitary state with unwritten constitution and mixed electoral system.

The text further offers basic information on the two countries, their brief history and important constitutional documents – their subsequent development is outlined by particular differences of Australian's and New Zealand's constitutional documents. The structure of the two political systems is then explained and the legislative, executive and judicial powers are described in detail. Schema of party systems introduces the strongest political parties which dominate in both the countries.

After the descriptive chapters in which the individual political systems are described the main section of the paper follows. In this section individual parts of collected information about political systems of Australia and New Zealand are compared. Constituents of the executive, legislative process of parliaments and functioning of electoral system are gradually compared. This work aims to determine the extent to which the political systems of Australia and New Zealand share similarities and conversely how much they differ. The conclusion highlights both the common and the different elements, which are characteristic of the respective countries.

9. Přílohy

Příloha č.1: Mapa Austrálie

Příloha č.2: Mapa Nového Zélandu

Příloha č. 3: Tabulka znázorňující shodné a odlišné prvky komparovaných zemí

Příloha č.1: Mapa Austrálie

Zdroj: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/as.html>, 31. 3. 2013.

Příloha č. 2: Mapa Nového Zélandu

Zdroj: http://www.commonwealthofnations.org/wp-content/uploads/2012/10/new_zealand_country_profile.pdf, 31. 3. 2013.

Příloha č. 3: Tabulka znázorňující shodné a odlišné prvky komparovaných zemí

	Austrálie (Australské společenství)	Nový Zéland
státní zřízení	konstituční monarchie	konstituční monarchie
státní uspořádání	federace	unitární stát
ústava	přijata v roce 1900, v platnosti od roku 1901	soubor ústavních dokumentů a nepsaných pravidel (Constitution Act 1986)
hlava státu	královna Austrálie a jejích dalších království a teritorií zastupovaná generálním guvernérem	královna Nového Zélandu a dalších království a teritorií zastupovaný generálním guvernérem
parlament	dvoukomorový	jednokomorový
volební systém	(dolní komora parlamentu) většinový - systém alternativního hlasování (Alternative Vote - AV)	smíšený volební systém s proporčním účinkem (Mixed Member Proportional - MMP)
	(horní komora parlamentu) proporční - systém jednoho přenosného hlasu (Single Transferable Vote - STV)	
stranický systém	systém dvou politických stran	multipartismus se dvěma dominantními stranami

shodné prvky

odlišné prvky